

Hämeenlinnan LUMO-ohjelma 2026-2036

www.hameenlinna.fi

HÄMEENLINNA

Sisällys

Käsitteet	3
1. Johdanto	4
2. Luonnon monimuotoisuus on elinvoimaisten ekosysteemien ja ihmistoiminnan edellytys	5
2.1 Luonnon monimuotoisuus koostuu eri tasoista	5
2.2 Ihmisen toiminta aiheuttaa luontokatoa	6
2.3 Luonnon monimuotoisuuden arviointi ja uhkatekijät	7
2.4 Suomen lajiston uhanalaisuuden syyt	8
2.5 Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden syyt	9
2.6 Luonto tuottaa ihmiselle ekosysteemipalveluita	10
3. Hämeenlinnan kaupunkiin kohdistuvat luonnon monimuotoisuuteen liittyvät sopimukset, sitoumukset, lait ja verkostot	11
4. Hämeenlinnan luonnon nykytila	13
5. Visio	17
6. Tavoitteet ja toimenpiteet	20
6.1 Tavoite 1: Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuustyö pohjautuu ajantasaiseen ja kattavaan luontotietoon	21
6.2 Tavoite 2: Kaupunki on suojellut maillaan olevia luontoarvoja ja parantanut heikentyneiden ekosysteemien tilaa	22
6.3 Tavoite 3: Hämeenlinnan luonto on entistä monimuotoisempi, erityisesti rakennetussa ympäristössä	23
6.4 Tavoite 4: Vesien tila on parantunut aktiivisen kehittämistyön ansiosta	24
6.5 Tavoite 5: Kiertotalous- ja luontopohjaisia ratkaisuja hyödynnetään ilmastokestävän siniviherrakenteen suunnittelussa ja toteuttamisessa	25
6.6 Tavoite 6: Tavoitteellinen luonnon monimuotoisuustyö tukee elinvoimaisen ja ekologisesti kestävän Hämeenlinnan kaupungin kehitystä	26
7. Lähteet	27
Liite 1. Hämeenlinnan luonto ja sen erityispiirteet	29
1. Luonnonsuojelualueet ja muut luonnon arvokohteet	31
2. Metsät, suot ja kalliot	33
2.1 Metsät	33
2.2 Suot	35
2.3 Kalliot	36
3. Järvet, virtavedet ja pienvedet	37
4. Kulttuuriympäristöt	41
4.1 Perinnebiotoopit	41
4.2 Kaupunkiluonto	42
4.3 Maatalousympäristöt	42
5. Huomionarvoinen lajisto Hämeenlinnassa	43
6. Vieraslajit Hämeenlinnassa	44
Liite 2. LUMO-ohjelman ohjaus- ja työryhmä	45
Liite 3. Kaupungin luontotyö ja tulevaisuuden tarpeet	46
Liite 4. Luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen keskeisesti liittyvät kansalliset ja EU-tason lait ja asetukset	49

Voikukka on tärkeä kasvi pölyttäjille.
Sen valkoiset siemenet leviävät
tuulen avulla uusille kasvupaikoille.

Kuva: Hilja Kurkinen

Käsitteet

Biodiversiteetti = (kts. Luonnon monimuotoisuus)

Ekologinen yhteys = pääosin rakentamattomista maa- ja vesialueista muodostuva yhteys, joka mahdollistaa eliöiden liikkumisen ja leviämisen elinympäristöstä toiseen (kts. viherverkosto)

Ekosysteemi = Elollisen ja elottoman luonnon muodostama toiminnallinen ja verraten yhtenäisen alueen kokonaisuus (esimerkiksi metsäekosysteemi)

Ekosysteemipalvelu = Ekosysteemien toiminta, joka tuottaa ihmiselle aineellisia tai aineettomia hyötyjä, kuten puhtaan ilman ja ruoantuotantoon vaadittavan pölytyksen

Ennallistaminen = Toimenpide, jolla tähdätään ihmisen muokkaaman ympäristön palauttamiseksi takaisin luonnontilaan tai mahdollisimman lähelle sitä

Haitallinen vieraslaji = Vieraslaji, esimerkiksi kasvi tai eläin, joka uhkaa luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi viemällä elintilaa alkuperäiseltä lajistolta. Haitallisia vieraslajeja ovat esimerkiksi espanjansiruetana ja lupiini.

Hulevesi = Rakennetuilta alueilta poisjohdettava sade- ja sulamisvesi

Luonnon monimuotoisuus = Elollisen luonnon monimuotoisuus sisältäen ekosysteemien ja lajien monimuotoisuuden sekä lajien sisäisen perinnöllisen vaihtelun

Luonnonympäristö = Ympäristön osa, jota ihminen ei ole rakentamalla muokannut. Luonnonympäristö ei välttämättä ole aina luonnontilainen, vaan sitä on voitu muokata esimerkiksi metsänhakuilla.

Luontokato = Luonnon monimuotoisuuden heikentyminen ja väheneminen

Luontopohjainen ratkaisu = Luonnon omien prosessien hyödyntäminen yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa, kuten hulevesien hallinnassa

Luontotyyppi = Alue, jolla on tietynlaiset ympäristöolot tai luonteenomainen eliöstö

Vieraslaji = Ihmisen tahallisen tai tahattoman toiminnan vaikutuksesta uudelle alueelle levinnyt laji. Kaikki vieraslajit eivät ole haitallisia (kts. haitallinen vieraslaji).

Viherverkosto = kaupungin eri viheralueet ja niitä yhdistävät viheryhteydet (ekologiset yhteydet)

Ahveniston kedon valtalajeina kasvavat mäkitervakko ja huopakeltano. Kedot ovat vähentyneet merkittävästi perinteisen maatalouden loputtua. Niiden suojelu on tärkeää, sillä ne ovat koti monille uhanlaisille lajeille.

Kuva: Hanna Tuominen

1. Johdanto

Luonnon monimuotoisuus on ihmisen ja muun luonnon hyvinvoinnin perusta. Monimuotoisuutta uhkaava luontokato on kuitenkin kiihtynyt huoletuttavasti. Hämeenlinnan kaupungin luonnon monimuotoisuusohjelma, eli LUMO-ohjelma tähtää luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen ja luontokadon pysäyttämiseen Hämeenlinnan kaupungin alueella. Ohjelma toteuttaa Hämeenlinnan kaupunkistrategiaa ja on osa laajempaa kansallista ja kansainvälistä työtä luontokadon pysäyttämiseksi. Ohjelman toimintakausi on kymmenvuotinen, se kattaa vuodet 2026–2036.

Luonnon monimuotoisuus on merkittävästi heikentynyt ihmisen toiminnan seurauksena. Monimuotoisuuden heikentyminen, eli luontokato, näkyy esimerkiksi lajien uhanalaistumisena. Hämeenlinnalla on muiden kaupunkien ja kuntien tavoin merkittävä rooli alueensa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä: kaupunki voi omilla toimillaan ehkäistä lajien uhanalaistumista ja kohentaa luonnontilaa monin eri keinoin. Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuustyö luo kuntalaisille viihtyisyyttä, terveyttä ja hyvinvointia.

Luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on elintärkeää elinvoimaisten ekosysteemien ja ihmiskunnan toimintaedellytysten turvaamiseksi. Luontokadon torjunta linkittyy vahvasti myös ilmaston lämpenemisen hillintä- ja sopeutumistyöhön. Luontokato ja ilmastomuutos vaativat määrätietoista ja laaja-alaisia toimia, joihin kaupungeilla on esimerkiksi maankäyttöä ohjaavana tekijänä mahdollisuus.

Hämeenlinnan LUMO-ohjelma tähtää siihen, että luonnon monimuotoisuutta vaalitaan paitsi suojelualueilla, myös muualla luonnonympäristöissä sekä

tiivistyvässä kaupunkirakenteessa. Tavoitteena on turvata monimuotoinen luonto niin kaupunkilaisten arjessa kuin laajemmin koko kaupungin alueella – niin keskustassa kuin pitäjissäkin.

Ohjelmassa kuvataan aluksi, mitä luonnon monimuotoisuus tarkoittaa (luku 2), mitä sopimuksia, sitoumuksia ja lakeja luonnon monimuotoisuuteen liittyy (luku 3), Hämeenlinnan luonnon nykytilaa (luku 4). Tämän jälkeen ohjelmassa on määritelty Hämeenlinnan luontotyön visio ja päämäärät, jotka esitellään luvussa 5. Näiden pohjalta on tuotettu kaupungin luontotyön tavoitteet sekä toimenpiteet, jotka avataan luvussa 6. Jokaiselle LUMO-toimenpiteelle on määritetty aikataulu ja päävastuutaho.

LUMO-ohjelmatyön valmistelun yhteydessä Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennetoimialalle toteutettiin yksikköhaastattelut, asukas- ja sidosryhmäkysely luonnon monimuotoisuuden edistämisestä sekä sidosryhmätyöpaja yhdistyksille ja organisaatioille. Tarkoituksena oli tunnistaa Hämeenlinnassa käynnissä olevaa luontotyötä ja sitä, millaisia mahdollisia tulevaisuuden tarpeita luontotyön osalta tunnistetaan. Tässä dokumentissa esitellyt tavoitteet ja toimenpiteet perustuvat eri ohjelmatyön vaiheiden ja osallistamisen tuloksiin sekä asiantuntijatyöhön.

Hämeenlinnassa luonnonsuojelutyötä edistävät useat vesiensuojeluyhdistykset, järjestöt, muut yhdistykset ja organisaatiot yksittäisten toimijoiden lisäksi. Hämeenlinnan kaupunki haluaa omalla toiminnallaan kannustaa luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen. Kuntalaiset voivat nauttia monista hyödyistä, joita luonto tarjoaa, ja siksi sen suojelemiseen ja edistämiseen kannattaa panostaa.

Puiden sammal- ja jäkälälajiston runsaus ja monimuotoisuus kertovat metsän luonnontilaisuudesta. Sammalet ja jäkälät lisäävät luonnon monimuotoisuutta monella tavalla – sekä suoraan omalla lajistollaan että tarjoamalla elinympäristöjä ja ravintoa muille lajeille.

Kuva: Miika Kangasniemi

2. Luonnon monimuotoisuus on elinvoimaisten ekosysteemien ja ihmistoiminnan edellytys

2.1 Luonnon monimuotoisuus koostuu eri tasoista

Luonnon monimuotoisuus, eli biodiversiteetti, tarkoittaa kaiken elollisen monimuotoisuutta eli vaihtelua maapallolla (IPBES 2019). Luonnon monimuotoisuus on elintärkeää ekosysteemien toiminnalle ja luonnon ihmiskunnalle tarjoamien ekosysteemipal-

velujen, kuten puhtaan ilman ja veden, pölytyksen, ravinnon ja lääkkeiden, kannalta. Monimuotoisuus lisää ekosysteemien kestävyyttä ja kykyä palautua erilaisista häiriöistä, kuten kuivuudesta tai myrskyistä. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen uhkaa ekosysteemien toimintaa ja siten myös ihmisten hyvinvointia, sillä ihminen yhtenä lajina muiden joukossa on osa luontoa (Niemelä ym. 2011, IPBES 2019).

Kuva: Hanna Tuominen

Vanhon havumetsien häviäminen uhkaa helmipöllön selviytymistä Suomessa. Sen kanta häviää nykyisin noin 2 %:n vuosivauhtia.

Luonnon monimuotoisuus voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen (IPBES 2019):

1. **Ekosysteemien monimuotoisuus**, jolla tarkoitetaan erilaisten elinympäristöjen ja ekosysteemien vaihtelua, esimerkiksi metsiä, järviä, soita ja niittyjä. Ekosysteemien monimuotoisuus tarkoittaa myös niiden sisäisten prosessien ja vuorovaikutusten monipuolisuutta.
2. **Lajien monimuotoisuus**, jolla tarkoitetaan eri lajien määrää ja vaihtelua. Tämä sisältää kaikki eliöt bakteereista aina nisäkkäisiin, nilviäisiin ja kasveihin. Lajien monimuotoisuus näkyy lajien lukumäärässä ja eliöyhteisöjen rakenteissa.
3. **Perinnöllinen monimuotoisuus**, jolla tarkoitetaan saman lajin yksilöiden välistä geneettistä vaihtelua. Perinnöllinen monimuotoisuus on tärkeää, koska se mahdollistaa lajien sopeutumisen muuttuviin ympäristöolosuhteisiin ja säilymisen pitkällä aikavälillä.

2.2 Ihmisen toiminta aiheuttaa luontokatoa

Luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä tai heikkenemisestä käytetään usein termiä luontokato. Tällä tarkoitetaan erityisesti ihmisen suoraan tai välillisesti aiheuttamaa luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Tutkimusten perusteella tiedetään,

että ihmisen vaikutuksesta eliölajien sukupuuttovauhti on tällä hetkellä 100–1000 kertaa suurempi kuin mitä se olisi luontaisesti (IPBES 2019). Hälyttävästi kasvaneen sukupuuttovauhdin vuoksi voimme puhua kuudennesta sukupuuttoaallostasta, jonka aiheuttaja ihminen on (IPBES 2019).

Välillä rajanveto ihmisen välillisesti aiheuttaman luontokadon ja luonnon omien prosessien aiheuttamien häiriöiden välillä on hankalaa. Ihmisen aiheuttamat muutokset voivat ilmetä esimerkiksi vain luonnon omien prosessien ja ilmiöiden normaalia voimakkaampina esiintyminä (IPCC 2018). Esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttama poikkeuksellinen kuivuus on ihmistoiminnan välillisesti aiheuttama ilmiö, joka voi aiheuttaa luontokatoa. Kuivuusjaksoja on kuitenkin esiintynyt myös ennen ihmisen aiheuttamaa ilmastonmuutosta (Kim ym. 2023).

Luontokato ei ole pelkästään luontotyyppien uhanalaistumista tai lajien alueellisia sukupuuttoja, vaan luontokadon määritelmä sisältää myös luonnonympäristöjen määrän vähenemisen ja pinta-alojen pienenemisen (IPBES 2019). Muun muassa kaupungistumisen ja rakentamisen seurauksena luonnonympäristön laatu voi heiketä voimakkaan reuna-vaikutuksen vuoksi, esimerkiksi kun hämäänsä metsään pääsee jatkossa metsänreunan hakkuun vuoksi aiempaa enemmän valoa (Hamberg ym. 2008). Vaikka rakennetustakin ympäristöstä löytyy paljon elämää, on luonnonympäristö niissä yleensä täysin erilainen kuin mitä se oli ennen rakentamista (Niemelä ym. 2011).

Kuva: Hanna Tuominen

Metsäkauriiden kannat ovat runsastuneet lauhjojen talvien myötä. Uusille alueille levitessään ne voivat muuttaa alueellisesti lajistoa ja lajien välisiä suhteita.

2.3 Luonnon monimuotoisuuden arviointi ja uhkatekijät

Luonnon monimuotoisuuden uhanalaistumisen arviointi perustuu kansainvälisiin ja kansallisiin arviointimenetelmiin. Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN (International Union for Conservation of Nature) on laatinut menetelmän lajien uhanalaisuuden arvioimiseksi, ja menetelmä on käytössä niin maailmanlaajuisten kuin kansallistenkin uhanalaisuusarviointien teossa. Tiedot Suomen luonnon lajien tilasta ovat ensiluokkaisia, johtuen pitkistä perinteistä luonnon tilan seurannassa ja tutkimuksessa.

Kuva: Hilja Kurkinen

Luontokato on ihmisen aiheuttamaa, ja siksi myös ratkaistavissa.

Suomessa lajien uhanalaisuutta on arvioitu viisi kertaa, viimeksi vuonna 2019 (Hyvärinen ym. toim.). Lajien uhanalaisuusarvioinnin tuloksena tiedämme, että joka yhdeksäs eliölaji maassamme on uhanalainen. Uhanalaisuuskehitys on viimeisimmän ja

sitä edellisen uhanalaisuusarvioinnin välillä mennyt huonompaan suuntaan: vuonna 2010 arvioituista lajeista 10,5 % oli uhanalaisia ja vuonna 2019 niitä oli 11,9 %. Uhanalaisimpia eliöryhmiä ovat linnut, sammalet ja jäkälät. Uhanalaisten lajien lisäksi Suomesta on hävinnyt jo yli 300 eliölajia, joita yhä esiintyy kuitenkin muualla maailmassa (Hyvärinen ym. toim. 2019).

Luontotyyppien uhanalaisuutta on arvioitu Suomessa kaksi kertaa, vuosina 2008 ja 2018 (Kontula & Raunio toim. 2018). Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin tulosten perusteella noin puolet Suomessa esiintyvistä luontotyypeistä on arvioitu uhanalaiseksi koko maassa. Perinnebiotoopeista kaikki ovat uhanalaisia, metsäluontotyypeistä kolme neljäsosaa ja Itämeren rannikolluontotyypeistä 58 %. Monien luontotyyppien uhanalaistuminen on saanut alkunsa jo kauan sitten. Esimerkiksi kaskiviljely ja tervanpoltto vaikuttivat merkittävästi maamme metsiin satojen vuosien ajan, mutta uhanalaistumista tapahtuu edelleen niiden päättymisen jälkeenkin, uhanalaistumisen syyt vain ovat muuttuneet ihmistoiminnan seurauksena. Vuoden 2018 arvioinnin perusteella vain 5 % luontotyypeistä arvioitiin tilaltaan paraneviksi (Kontula & Raunio toim. 2018).

Sekä lajien että luontotyyppien uhanalaisuus perustuu arvioon niiden riskistä hävitä luonnosta (IUCN 2012, Bland ym. 2017). Lajien kohdalla luonnosta häviäminen tarkoittaa kuolemista sukupuuttoon. Uhanalaisuus ilmoitetaan luokittain, joista uhanalaiset luokat ovat äärimmäisen uhanalainen (CR), erittäin uhanalainen (EN) ja vaarantunut (VU). Silmälläpidettävä (NT) on luokka, jossa oleva laji tai luontotyyppi saattaa muuttua uhanalaiseksi, mikäli sen kannan väheneminen jatkuu. Elinvoimaiset (LC) lajit ja luontotyypit eivät ole tällä hetkellä vaarassa hävitä. Häviämisen riskiin ja siten uhanalaisuusluokkaan vaikuttavat muun muassa lajin kannan koko tai luontotyyppin esiintymien määrä, lajin tai luontotyyppin levinneisyysalueen koko sekä lajin kannankehitys tai luontotyyppin esiintymien määrän kehitys (IUCN 2012, Bland ym. 2017).

Luonnonympäristöjen pirstoutuminen ja ekologisten yhteyksien katkeaminen tai heikentyminen ovat uhkia luonnon monimuotoisuudelle (Väre & Krisp 2005, Niemelä ym. 2011). Ekologisten yhteyksien heikentyminen näkyy esimerkiksi lajien leviämismahdollisuuksien vaikeutumisena sekä lajien populaatioiden eristäytymisenä ja siten heikompina mahdollisuuksina perinnöllisen monimuotoisuuden ylläpitämiseen (Väre & Krisp 2005, Niemelä ym. 2011). Ekologisten yhteyksien ja lajien elinalueiden muodostamat ekologiset verkostot ovat tärkeä tarkastelutaso luonnon monimuotoisuuden huomioidessa.

Lahopuun väheneminen on merkittävä uhka monille metsälajeille. Nykyarvion mukaan joka neljäs Suomen noin 20 000 metsälajista on eri tavoin riippuvainen lahopuusta.

2.4 Suomen lajiston uhanalaisuuden syyt

Vuoden 2019 (Hyvärinen ym. toim.) uhanalaisuusarvioinnin mukaan suurin osa (31,2 %) uhanalaisista lajeista elää ensisijaisesti metsissä. Metsissä tapahtuvien muutosten lisäksi erityisesti muutokset perinteisen maatalouden synnyttämissä elinympäristöissä aiheuttavat lajiston uhanalaistumista. Viimeisimmän, vuonna 2019 (Hyvärinen ym. toim.) julkaistun, Suomen eliölajien uhanalaisuusarvioinnin mukaan suurimmat syyt lajien uhanalaisuudelle Suomessa ovat:

1. Metsien käsittely: Metsätaloudessa erityisesti avohakkuut ja yksipuoliset metsänhoitomethodit aiheuttavat elinympäristöjen pirstoutumista ja häviämistä sekä elinympäristöjen laadun heikkenemistä, mikä johtaa metsälajien uhanalaistumiseen. Tasaikäiset, puulajeiltaan yksipuoliset metsät, joissa lahoppuuta on vain vähän, ovat monille eliöille laadultaan heikkoja eli-

nympäristöjä, sillä lukuisat lajit ovat kehittyneet elämään vanhoissa ja rakenteeltaan monimuotoisissa metsissä.

2. Avointen alueiden umpeenkasvu: Umpeenkasvua tapahtuu erityisesti perinteisen karjatalouden aikaansaamilla perinnebiotoopeilla, ojitetuilla soilla, rannoilla ja harjujen valorinteillä. Umpeenkasvu voi johtua tarkoituksellisesta ihmistoiminnasta (muun muassa ojitus ja metsitys), rehevöitymisestä tai alueen laidunnuksen tai hoidon loppumisesta. Avoimissa elinympäristöissä elää runsaasti vaateliasta ja harvinaista lajistoa, jotka tarvitsevat esimerkiksi avointen alueiden mahdollistamaa auringon lämpöä ja paahdetta.

3. Rakentaminen: Kaupunkien, infrastruktuurin, kuten liikenneväylien, ja loma-asumisen laajeneminen muuttavat luonnonympäristöä ja vähentävät lajien elintilaa sekä pirstovat lajien esiintymiä.

Monimuotoiset elinympäristöt ovat keskeisiä luonnon hyvinvoinnille.

2.5 Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden syyt

Luontotyyppien kohdalla uhanalaisuuden syyt ovat osittain samoja kuin lajien kohdalla. Viimeisimmän, vuonna 2018 (Kontula & Raunio toim.) julkaistun luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin mukaan merkittävimmät syyt luontotyyppien uhanalaisuudelle Suomessa ovat olleet ja nykyään ovat:

- 1. Metsien käsittely:** Metsätalous, erityisesti avohakkuut ja yksipuoliset metsänhoitomenetelmät sekä tietyillä luontotyypeillä myös aktiivinen metsittäminen ovat merkittäviä syitä metsäluontotyyppien uhanalaisuudelle. Nämä toimet johtavat laadultaan hyvien ja edustavien luontotyyppien esiintymien pirstoutumiseen ja häviämiseen sekä niiden laadun heikkenemiseen.
- 2. Pellonraivaus:** Pellonraivaus on hävittänyt etenkin reheviä luontotyypppejä, kuten lehtoja, lettoja ja korpia, koska näiden alueiden viljavuus on tehnyt niistä otollisia paikkoja viljelykasvien kasvatukselle. Maatalouden tehostumisen myötä myös niittyjä on raivattu paljon pelloiksi.
- 3. Ojitus:** Ojitus on erityisesti soita muuttava ja niiden olemassaoloa uhkaava tekijä. Soita on ojitettu paljon, mikä on hävittänyt ja heikentänyt

paljon suoluontotyyppien esiintymiä. Ojitus on uhka kuitenkin myös esimerkiksi kosteille lehtoille sekä lähteiköille, puroille ja muille pienvesille, sillä se muuttaa näiden luontotyyppien vesitaloutta ja heikentää niiden ominaispiirteitä.

- 4. Rakentaminen:** Kaupunkien, infrastruktuurin ja loma-asumisen laajeneminen muuttavat luonnonympäristöä ja hävittävät luontotyyppien esiintymiä pysyvästi. Lisäksi rakentaminen pirstoo luontotyyppien esiintymiä pienemmiksi.
- 5. Vesien rehevöityminen:** Teollisuuden, asutuksen, maatalouden ja metsätalouden aiheuttama rehevöityminen on uhka erityisesti Itämeren luontotyypeille sekä etenkin karujen järvien ja lampien luontotyypeille. Rehevöityminen muun muassa kiihdyttää umpeenkasvua, muuttaa lajistosuhteita ja saattaa aiheuttaa happikatoa.

Noin puolet Suomen luontotyypeistä on arvioitu uhanalaisiksi koko maassa.

Tulevaisuudessa ilmastonmuutos vaikuttaa luontotyyppien uhanalaisuuteen yhä enemmän. Jo nyt se on merkittävä uhka monille pohjoisille luontotyypeille, kuten lumenviipymille, tunturikoivikoille ja palsasoille (Kontula & Raunio 2018).

Hämeenlinnassa on noin 140 yli kymmenen hehtaarin kokoista järveä. Yhteensä joet ja järvet kattavat 14% Hämeenlinnan luonnonympäristöistä.

2.6 Luonto tuottaa ihmiselle ekosysteemipalveluita

Ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan luonnon omien prosessien ihmisille tuottamia hyötyjä, jotka voivat olla aineellisia tai aineettomia (Millennium Ecosystem Assessment 2005, Paulomäki ym. 2023). Ekosysteemipalvelut tuottavat merkittäviä hyötyjä esimerkiksi terveydelle, taloudelle, kulttuurille ja oppimiselle (Paulomäki ym. 2023). Ravinto, lääkeaineet, ravinteiden kierto, ilmaston säätely ja luonnon virkistysarvot ovat kaikki esimerkkejä ekosysteemipalveluista (IPBES 2019, Paulomäki ym. 2023). Näitä hyötyjä voidaan mitata myös rahallisesti, jolloin luonnon merkitystä taloudelle voidaan arvioida helpommin (Dasgupta 2021). Maailmanlaajuisesti kaikkien ekosysteemipalveluiden arvo on arvioitu olevan vuosittain 125–140 triljoonaa dollaria (OECD 2019). Pelkästään luonnon tarjoaman pölytyksen taloudellinen arvo Suomen maataloudelle on vuosittain 44 milj. € (Syke 2022).

Ekosysteemipalvelut vaikuttavat suoraan ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin, sillä ihminen yhtenä lajina muiden joukossa on täysin kytköksissä muuhun luontoon (Luke 2024). Ihmisen psyykkinen hyvinvointi tutkimusten mukaan paranee havainnoissa lintuja, ja tyytyväisyys elämään on vahvempaa alueilla, joilla lintulajisto on monimuotoista (Hammoud ym. 2022, Methorst ym. 2021). Koteja ympäröivän luonnon monimuotoisuus taas on yhteydessä lasten ihon mikrobiston rikkauteen, joka vahvistaa immuunipuolustusta ja vähentää allergioita (Haahtela 2019). Viheralueiden suuri määrä asuinalueella puolestaan vähentää riskiä sairastua masennukseen, ja helppo pääsy viheralueille suojaa ylipainolta ja kakkostyyppin diabetekselta (Luke 2024). Ihmisen aiheuttama luontokato johtaa ekosysteemipalvelujen heikentymiseen, ja luonnon prosessien kytkeytyneisyyden vuoksi vaikutukset ulottuvat yhteiskunnassa laajalle (Millennium Ecosystem Assessment 2005, Niemelä ym. 2011). Luontokato vaikuttaa siis ekosysteemipalvelujen heikkenemisen kautta ihmisten hyvinvointiin monin eri tavoin, ja on siksi erittäin vakava uhka yhteiskunnallemme (Niemelä ym. 2011, IPBES 2019, Paulomäki ym. 2023).

Hämeenlinnaa ympäröi monipuolinen vesistöverkosto. Vesistöt ovat tärkeitä virkistyskäytössä ja luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Kuva: Kanta-Hämeen kuvapankki

3. Hämeenlinnan kaupunkiin kohdistuvat luonnon monimuotoisuuteen liittyvät sopimukset, sitoumukset, lait ja verkostot

Luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja sen aiheuttamaan uhkaan on herätty monella yhteiskunnan eri tasolla, ja luontokatoa pyritään hillitsemään erilaisin hallinnollisin keinoin. Hämeenlinnan kaupungin luonnon monimuotoisuustyötä ohjaavat erilaiset kansainvälisesti, kansallisesti ja paikallisesti asetetut sopimukset, lait, ohjelmat ja tavoitteet.

Kaupunkitasolla LUMO-ohjelman ajurina toimii Hämeenlinnan kaupunkistrategia Houkutteleva ja

menestyvä kasvukaupunki 2030, jonka mukaan kaupunkia rakennetaan ekologisesti vastuullisesti ja monimuotoinen luonto halutaan säilyttää tuleville sukupolville. Nykyinen kaupunkistrategia on valmistunut vuonna 2025, ja se päivitetään neljän vuoden välein.

Kaupungin tekemät muut ohjelmat, kuten metsäohjelma (2023) ja Hiilineutraali Hämeenlinna 2035 (2020), linkittyvät luonnon monimuotoisuuden

turvaamisen ja lisäämisen tavoitteisiin. Kaupungin viheralueohjelmassa (2015) yhtenä tavoitteena on kestävä viheraluiden hoito ja Hämeenlinnan keskustavisiossa 2035 (2019) huomioidaan kaupunkivihreän lisääminen keskusta-alueella. Lisäksi kaupungin hulevesistrategiassa panostetaan luonnonmukaisien ratkaisujen käyttöön hulevesien hallinnassa.

Vuonna 2021 Hämeenlinnan kaupunki allekirjoitti Euroopan komission lanseeraaman Green City Accord -aloitteen eli vihreä kaupunki -aloitteen, jonka mukaan kaupungin tulee sitoutua edistämään viitettä kestävän kehityksen tavoitetta, jotka linkittyvät kaupunkirakenteessa luonnon lisäämiseen, kaupunkivihreään ja sitä kautta luonnon monimuotoisuuteen.

Varsinaisia luonnon monimuotoisuuteen linkittyviä kaupungin itse laatimia tavoitteita ei ole aiemmin laadittu. Jo ennen tämän LUMO-ohjelman laatimisen aloittamista on kuitenkin tunnistettu, että luonnon monimuotoisuuteen liittyville tavoitteille olisi tarvetta, jotta koko kaupungin työtä voitaisiin ohjata paremmin yhdessä. Kaupunkirakenteen osalta kaavoitus ohjaa luontotyötä vahvasti ja varsinkin yleiskaavassa päätetyt asiat vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen monella eri tasolla. Hämeenlinnassa on käynnissä yleiskaavan uudistaminen, jossa luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon.

Alla on lueteltu eri tasojen sopimuksia, ohjelmia ja verkostoja luonnon monimuotoisuuteen ja kestäväan kehitykseen liittyen. Tähdellä (*) merkityissä pääpaino on erityisesti luonnon monimuotoisuudessa.

Kansainväliset:

- YK:n Kunming-Montrealin maailmanlaajuinen luonnon monimuotoisuuskehys *
- Luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä
- EU:n biodiversiteettistrategia ja sen kansallinen toimeenpano *
- Suojelupinta-alan kasvattaminen 30 prosenttiin ja heikentyneiden alueiden ennallistaminen
- Euroopan komission Green City Accord *
- Ilman ja veden laatu, kaupunkiluonnon monimuotoisuus, kiertotalous ja jätteen käsittely sekä meluntorjunta
- YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030
- Äärimmäisen köyhyyden poistaminen ja kestävä kehitys

Kansalliset:

- Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia *
 - Toteuttaa EU:n biodiversiteettistrategiaa. Valmisteilla oleva.
- Kuntien ja valtion välisten hankintojen green dealit
 - Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa, päästöttömät työmaat, kestävä purkaminen
- Kuntien energiatehokkuussopimus (KETS) ja julkisen alan energiatehokkuussopimus (JETS)
 - Vastuullinen ja tehokas energiankäyttö, turhien energiakulujen karsiminen

Kunnalliset:

- Hämeenlinnan kaupunkistrategia Houkutteleva ja menestyvä kasvukaupunki 2030
- Hiilineutraali Hämeenlinna 2035 (2020)
- Metsäohjelma (2023)
- Hulevesistrategia (2009)
- Maankäytön, asumisen ja liikenteen kehityskuva 2030 (2009)
- Viheralueohjelma (2015)
- Keskustavisio 2040 (2025)
- Puistokohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat

Edellä mainittujen strategioiden, ohjelmien ja sopimusten lisäksi luonnon monimuotoisuuden suojelemisesta säädetään sekä kansallisessa että EU-lainsäädännössä (Liite 4. Luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen keskeisesti liittyvät kansalliset ja EU-tason lait ja asetukset). Lainsäädäntö asettaa kunnille luonnon monimuotoisuuteen liittyviä tehtäviä ja velvoitteita, jotka on otettava huomioon kunnan toiminnassa. Lainsäädäntö on jatkuvassa muutoksessa, ja viime vuosina luonnonsuojeluun liittyvä sääntely on lisääntynyt.

Hämeenlinnan kaupungin toiminnan kannalta oleellisia luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen liittyviä kansallisia lakeja ovat Suomen perustuslaki, kuntalaki, luonnonsuojelulaki, alueidenkäyttölaki, rakentamislaki, laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta. Kaupungin toiminnan kannalta oleellisia luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen liittyviä EU-lähtöisiä direktiivejä ja asetuksia ovat lintudirektiivi, luontodirektiivi, vesipuidedirektiivi ja ennallistamisasetus.

Maitohorsma on yksi tärkeimmistä luonnonkasveistamme. Se tarjoaa ravintoa, suojaa ja elinympäristöjä useille hyönteislajeille ja toimii tärkeänä osana ekosysteemien toipumisessa ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä.

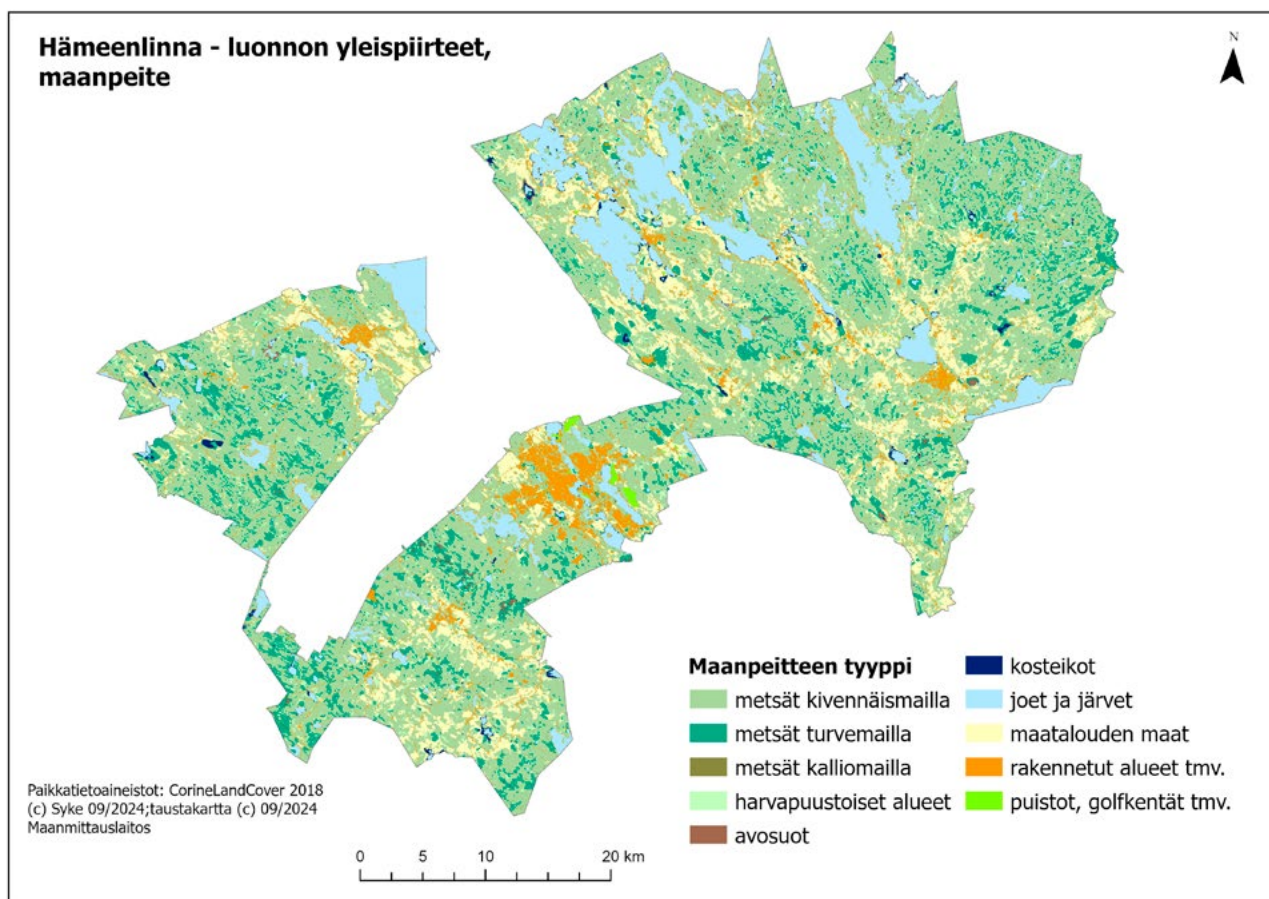
Kuva: Hilja Kurkinen

4. Hämeenlinnan luonnon nykytila

LUMO-ohjelmatyön aikana Hämeenlinnan luonnon nykytilasta on tuotettu analyysi ohjelman teon tueksi, jotta ohjelmassa määritettyjä luonnon monimuotoisuuteen liittyviä toimenpiteitä voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Koko nykytilakuvaus on esitetty ohjelman liitteenä (Liite 1. Hämeenlinnan luonto ja sen erityispiirteet).

Hämeenlinnan kokonaispinta-ala on 2 032 km², josta n. 82 % on luonnonympäristöksi luettavia metsiä, soita ja vesistöjä. Viljelysmaita Hämeenlinnassa on 248 km², joten luonnon- ja viljely-ympäristöt kattavat n. 94 % kaupungin kokonaisalasta (Kuva 1). Hämeenlinnan luonnonympäristö on monipuolinen ja rikas sekä koko kaupungin mittakaavassa että pienipiirteisemmän luonnon vaihtelevuuden osalta. Hämeenlinna sijaitsee sekä metsä- että suokasvil-

lisuusvyöhykkeiden vaihtumisalueella ja lisäksi Hämeenlinnan järvet ja virtavedet ovat ominaispiirteiltään vaihtelevia. Paikallisempaa vaihtelevuutta ja luontotyyppien kirjoa Hämeenlinnan luontoon tuovat muun muassa kaupungin monin paikoin halkovat harjujaksot ja niiden erityiset luontotyypit, metsä- ja viljelysmaiden sekä järvien mosaiikki, pitkä asutushistoria ja lehtokeskukselle ominainen rehevien lehtojen runsaus. Luonnonympäristön monipuolisuuden ja vaihtelevuuden vuoksi Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuuden kokonaisvaltaisella vaalimisella ja luonnon elinvoimaisuuden vahvistamisella voidaankin ajatella olevan erityistä laajemmalle ulottuvaa ja säteilevää merkitystä Kanta-Hämeen ja Järvi-Suomen eteläosan luonnon monimuotoisuuteen.

Kuva 1. Hämeenlinnan luonnonympäristön piirteitä.

Suurin osa, noin 70 prosenttia, Hämeenlinnan luonnonympäristöistä on erilaisia kivennäismaiden metsiä, kuten kangas-, harju- ja kalliometsiä sekä lehtoja. Lehtoja esiintyy runsaimmin Hämeenlinnan itäosissa Etelä-Hämeen lehtokeskuksen alueella. Valtaosa metsistä on metsätalouskäytössä, ja niitä voidaan metsien piirteiden perusteella luonnehtia hoidettavan ns. jaksollisen metsänkasvatuksen menetelmin, jolloin metsiköt kehittyvät kookkaan puuston päätehakkuista seuraavan avoimen taimettumisvaiheen jälkeen taimikoiksi, nuoriksi ja edelleen varttuneiksi kasvatusmetsiksi, ja jälleen kiertoajan loppuvaiheen kookkaaksi puustoksi. Nykytilanteessa hieman yli kolmannes metsistä on taimettumisvaiheessa, taimikoita tai nuoria kasvatusmetsiä. Varttuneita ja tätä kookkaampia metsiä on n. 65 %. Hämeenlinnan luonnontilaiset tai sen kaltaiset metsät ovat pääosin pienialaisia. Laajimmat luonnontilaiset metsät sijaitsevat Evon retkeilyalueella, joka on Etelä-Suomessa poikkeuksellisen suuri ja erämainen metsäalue. Evolla sijaitsevat myös Kotisten ja Sudenpesänkaan aarnialueet, jossa on säilynyt koskematon metsäluonto. Evon alueen lisäksi luonnontilaisia tai sen kaltaisia metsiä esiintyy runsaimmin Ahveniston ja Aulangon alueilla Hämeenlinnan keskustan tuntumassa.

Suoalueita Hämeenlinnassa on yhteensä noin 181 km², ja niistä valtaosa (noin 163 km²) on puustoisia. Soista arviolta n. 80 % on ojitettu, jonka vuoksi soiden luonnontila on heikentynyt. Luonnontilaisia ja luonnontilaisen kaltaisia soita on lähinnä suojelualueilla, ja laajimmat ojittamattomat suot sijaitsevat Natura 2000 -alueilla.

Hämeenlinnassa on 21 valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Näistä Kalliomaa-Tulikallion alue litallassa on luokiteltu erittäin arvokkaaksi. Valtakunnallisesti arvokkaiden kallioalueiden lisäksi Hämeenlinnassa on kaksi valtakunnallisesti arvokasta kivikkoa ja toista sataa metsälailla suojeltua pienialaista kallioihin tai kivikkoihin liittyvää kohdetta. Kallioilla, kivikoissa ja louhikoissa elää niiden pienialaisuudesta huolimatta runsas ja omaleimainen lajisto.

Hämeenlinnassa on 339 yli hehtaarin kokoista järveä ja 58 luokiteltua pohjavesialuetta. Yli kymmenen hehtaarin kokoisia järviä on n. 140 kpl, joista suurimpia ovat Vanajavesi, Kuohijärvi, Iso-Roine ja Hauhonselkä (Syke 2022). Jokia on n. 230 km. Yhteensä joet ja järvet kattavat noin 14 % kaupungin luonnonympäristöistä.

Liito-orava luokitellaan Suomessa vaarantuneeksi, koska sen kanta on pienentynyt aina 1900-luvun puolivälistä lähtien. Vuosien 2006 ja 2016 välillä kannan arvioidaan taantuneen yli kolmanneksen.

Kunnan alueella on harjoitettu maataloutta pitkään. Hämeenlinnan pinta-alasta yhteensä noin 300 ha on erilaisia perinteisen maa- ja karjatalouden seurauksena muodostuneita perinnebiotooppeja, kuten niittyjä, ketoja ja hakamaita. Nykyaikaisen intensiivisen maatalouden piirissä on viljelysmaita yhteensä 12 % kaupungin pinta-alasta.

Hämeenlinnassa on useita luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita aluekokonaisuuksia, kuten Evon retkeilyalue, Aulangon ulkoilualue, Ahveniston harjualue, Rengon Seitsemänlammin-suo-Korpilamminsuon ja Heinisuon arvokkaat suokokonaisuudet sekä monet linnustolle arvokkaat alueet muun muassa Kukkiolla, Isoja Vähä-Roineella, Hauhonselällä, Vanajavedellä, Vuorentaassa sekä metsälintujen osalta Evolla (Kuva 2). Hämeenlinnan pinta-alasta yhteensä noin 1,25 prosenttia (2544 ha) on luonnonsuojelualueita. Arvioon on laskettu mukaan yksityisillä mailla (noin 1 649 ha) ja valtionmailla sijaitsevat luonnonsuojelualueet (noin 895 ha). Lisäksi Hämeenlinnan alueella on muun muassa useita luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita ja Natura 2000 -alueita. Hämeenlinnan kaupungin omistamilla

mailla luonnonsuojelualueita on Hämeenlinnassa yhteensä 268 ha.

Hämeenlinnan alueella on runsaasti huomionarvoista lajistoa, jota kaupungin tulee ottaa huomioon toiminnassaan. Kaupungin alueelta tunnetaan EU:n luontodirektiivin IV-liitteen tiukasti suojelluista lajeista esimerkiksi liito-oravaa, ilvestä, saukkoa, viitasammakkoa, lepakoita ja lampikorentoja sekä viherukonkorentoa, jota esiintyy Suomessa vain paikoittaisesti. Tietyille uhanalaisille lajeille, kuten

hämeenkylmäkukalle, vanakeltolle, punahärolle ja kynäjalavalle, Hämeenlinna on niiden levinneisyyden painopistealuetta. Uhanalaisten ja suojeltujen lajien lisäksi Hämeenlinnasta tunnetaan monia luonnon monimuotoisuutta uhkaavia vieraslajeja.

Vaikka kaupungin maanomistusosuus on melko pieni, ovat kaupungin omistamat alueet sijoittuneet monin paikoin luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäville paikoille.

Hämeenlinnan kaupunki omistaa Hämeenlinnassa maata yhteensä 75,3 km² eli n. 4 % Hämeenlinnan kokonaispinta-alasta. Näistä alueista kaupungin kokonaan hallitsemia on n. 67 km². Kaupungin maanomistus painottuu Hämeenlinnan keskustaan ja pitäjakeskuksiin, mutta kaupunki omistaa muutamia laaja-alaisempia kokonaisuuksia keskustojen ulkopuolella, esimerkiksi Jänisjärven ja Teuron seudulla,

taa luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita alueita esimerkiksi Aulangolla, Ahveniston sekä Hattelmalan ja Taruksen alueella. Lisäksi kaupunki omistaa metsäalueita Janakkalan rajan tuntumassa Karanojan ja Valtatie 3:n välillä, joka on ylikunnallisen metsäverkoston kytkeytyisyyden ja siten metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta merkittävä alue.

Hämeenlinnalla on merkittävä ja historiallinen puuomaisuus, joka näkyy vanhojen puistojen ja historiallisesti arvokkaan Hämeen linnan alueella.

Kuva: Miika Kangasniemi

5. Visio

Hämeenlinna on kaupunki, jossa luonto ja vesi ovat läsnä kaikkialla. Kaupungin pinta-alasta suurin osa on erilaisia luonnonympäristöjä. Kaupunkirakenteessa tapahtuva suunnittelu vaikuttaa koko Hämeenlinnan kaupungin luontoalueiden elinvoimaisuuteen ja monimuotoisuuteen.

Ohjelmatyöhön on sisällytetty Hämeenlinnan luonnon nykytilan analyysi (Liite 1), kaupunkirakennetoimialan valittujen yksiköiden (10 kpl) haastattelut

kaupungin nykyisestä luontotyöstä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista (Liite 3). Ohjelmatyön aikana toteutettiin myös kysely luontotyöstä Hämeenlinnan asukkaille ja sidosryhmille sekä sidosryhmätyöpaja. Näiden pohjalta syntyi ohjelman visio:

Hämeenlinnan kaupunki on ekologisesti kestävä ja luonnonympäristöltään sekä rakennetulta ympäristöltään monimuotoinen.

Hattelmanharjulla tehdään pähkinäpensaslehdon hoitotöitä, joiden tavoitteena on parantaa alueen arvokasta luonnonympäristöä ja säilyttää sen monimuotoisuus.

Visio kuvaa Hämeenlinnan tahtotilaa luonnon monimuotoisuuden edistämisestä. Vision mukaiset päämäärät vuoteen 2036 mennessä ovat:

- Hämeenlinnan luonnon tilasta ja sen tarpeista on selkeä tietoon perustuva käsitys vuoteen 2030 mennessä.
- Vuonna 2036 Hämeenlinnan luonto on nykyistä elinvoimaisempaa ja monimuotoisempaa sekä luonnonprosesseiltaan toimivampaa.
- Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ja lisäämisen edistäminen sisältyy laajasti kaupunkirakenteen toimialan toimintaan vuoteen 2036 mennessä.

Päämäärät ohjaavat kohti visiota ja niiden tarkoitus on toimia ohjaavina periaatteina. Kaiken perustana on ajantasainen tieto luonnon tilasta, jonka avulla voidaan tehdä vaikuttavia ja selkeitä päätöksiä sekä toimenpiteitä. Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ei riitä vain yksittäiset ratkaisut, kuten niittyjen lisääminen. Siihen liittyy myös erilaiset luontotyötä tukevat kaupungin ja sen asukkaiden toimintamallit; esimerkiksi miten luontotietoa jaetaan ja miten sitä hyödynnetään suunnittelussa tai miten luontoa tulee hoitaa. Kaupungin sisäisiä toimintamalleja parannetaan johdonmukaisesti, ja ne toteutetaan niin, että luonnon monimuotoisuus ja luonnon toimintaedellytykset tunnistetaan ja otetaan toiminnassa huomioon. Luonnon monimuotoisuustyön vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että Hämeenlinnan kaupunkiorganisaation yhteinen

tahtotila tukee luonnon monimuotoisuuden huomioimista ja lisäämisen edistämistä kaikissa suunnitteluratkaisuissa, toiminnassa ja päätöksissä.

LUMO-ohjelman vision ja päämäärien toteutumiseksi on muodostettu kuusi selkeää tavoitetta (s. 19) ja niiden alle tavoitteiden saavuttamiseksi toimenpiteet, jotka esitellään seuraavassa luvussa.

Kuva: Antti Polvinen

Niityt ovat lajirikkaimpia elinympäristöjämme. Kaikki niityt eivät ole perinteisen maatalouden muovaamia perinnebiotooppeja, mutta niillä voi olla suurta arvoa luonnon monimuotoisuuden kannalta.

VISIO:

Hämeenlinnan kaupunki on ekologisesti kestävä ja luonnon-
ympäristöltään sekä rakennetulta ympäristöltään monimuotoinen.

Päämäärä 1:

Hämeenlinnan luonnon tilasta ja sen tarpeista on selkeä tietoon perustuva käsitys vuoteen 2030 mennessä.

Päämäärä 2:

Vuonna 2036 Hämeenlinnan luonto on nykyistä elinvoimaisempaa ja monimuotoisempaa sekä luonnonprosesseiltaan toimivampaa.

Päämäärä 3:

Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ja lisäämisen edistäminen sisältyy laajasti kaupunkirakenteen toimialan toimintaan vuoteen 2036 mennessä.

TAVOITE 1: Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuustyö pohjautuu ajantasaiseen ja kattavaan luontotietoon.

TAVOITE 2: Kaupunki on suojellut maillaan olevia luontoarvoja ja parantanut heikentyneiden ekosysteemien tilaa.

TAVOITE 3: Hämeenlinnan luonto on entistä monimuotoisempi, erityisesti rakennetussa ympäristössä.

TAVOITE 4: Vesien tila on parantunut aktiivisen kehittämistyön ansiosta.

TAVOITE 5: Kiertotalous- ja luontopohjaisia ratkaisuja hyödynnetään ilmasto-kestävän siniviherrakenteen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

TAVOITE 6: Tavoitteellinen luonnon monimuotoisuustyö tukee elinvoimaisen ja ekologisesti kestävä Hämeenlinnan kaupungin kehitystä.

Oravanmarja kukkii varttuneessa havumetsässä. Varttuneet havupuuvaltaiset tuoreet kangasmetsät ovat uhanalaisuusluokaltaan vaarantuneita (VU).
Kuva: Hanna Tuominen

6. Tavoitteet ja toimenpiteet

Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuusohjelmakausi on kymmenvuotinen, se kattaa vuodet 2026–2036. Työssä on asetettu kuusi tavoitetta ja niiden alle 23 toimenpidettä, joilla tavoitellaan LUMO-ohjelman mukaisia edellisessä luvussa kuvattuja päämääriä liittyen tietoon, toimintaan ja toimijoihin. Toimenpiteet koskevat lähtökohtaisesti Hämeenlinnan kaupungin omistamia alueita.

Toimenpiteiden toteuttamisen aikataulua tarkastellaan vuosittain resursoinnin mukaisesti. Valtaosa

LUMO-ohjelman toimenpiteistä toteutetaan kaupungin omana työnä, jolloin toimenpiteestä ei aiheudu suuria lisäkustannuksia. Työssä ei ole arvioitu toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuvia kustannussäästöjä tai tuottoja. Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain kaupunkirakennelautakunnassa ja toimenpiteiden päivitystarve arvioidaan vähintään kerran ohjelmakauden aikana, viimeistään sen puolivälissä. Ohjelman päivityksessä arvioidaan myös sen mahdollisia puutteita tuoreimman luontotiedon näkökulmasta.

Hämeenkylmänkukka on erittäin uhanalainen ja voimakkaasti taantunut. Sen esiintymät keskittyvät Suomessa lähes yksinomaan Kanta-Hämeeseen, ja siksi Hämeenlinnalla on erityisvastuu sen suojelussa.

6.1 Tavoite 1: Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuustyö pohjautuu ajantasaiseen ja kattavaan luontotietoon

Hämeenlinnan ainutlaatuisen luonnonympäristön vuoksi kaupungilla on suuri vastuu lajien ja luontotyyppien suojelussa. Harjujaksot ja lehtokeskus luovat elinympäristön useille uhanalaisille lajeille. Suurin osa Suomen hämeenkylmänkukista kasvaa Kanta-Hämeessä, ja Hämeenlinna on yksi tärkeimmistä hämeenkylmänkukan kasvupaikkakunnista. Arvokkaan lajiston säilymiseksi on tärkeää varmistaa ajantasainen luontotieto. Luontotiedolla tarkoitetaan paikkaan sidottua tietoa jonkin alueen tai paikan luontoarvoista, kuten tietoa lajien esiintymistä tai luontotyypeistä. Laadukas luontotieto sekä sel-

keät tiedonhallintaprosessit johtavat vaikuttavaan päätöksentekoon niin suunnittelussa, rakentamisessa, kunnossapidossa kuin kaupungin strategian jalkauttamisessa. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja vahvistamiseksi tarvitaan ajantasais- ta tietoa sekä kaupungin omistamista luontoarvoja sisältävistä kohteista että kehityspotentiaalin kan- nalta merkittävimmistä alueista. Luontotietoa tarvi- taan sekä laadullisesti että määrällisesti alueittain.

Luontotiedon tulee olla helposti kaupungin työn- tekijöiden ja päätöksentekijöiden saatavilla sekä käytettävissä. Lisäksi tiedonhallintaprosessien tu- lee olla sujuvia ja jokaisen vastuulla. Näin voidaan huolehtia erilaisien luontotietojen ja suunnittelur- taisuuden yhteensovittamisesta tehokkaasti. Lisäksi luontotietoa on tärkeää jakaa kaikille kaupunkilaisille ja muille sidosryhmille (kuten yritykset), jotta luon- totyöhön osallistumisen mahdollisuudet ja tieto luonnon tilasta ja merkityksestä lisääntyy.

Tavoite 1: Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuustyö pohjautuu ajantasaiseen ja kattavaan luontotietoon.

Toimenpide 1.1: Tallennetaan luontotieto yhteen paikkaan, helppokäyttöiseen ja päivitettävään paikkatietojärjestelmään.

Toimenpide 1.2: Määritetään Hämeenlinnan keskeiset luontotyypit sekä lajit.

Toimenpide 1.3: Tarkastetaan kaupungin osuudet yhteisten vesialueiden osakaskunnissa.

Toimenpide 1.4: Laaditaan metsien arvojärjestys tunnistamaan metsäalueiden potentiaali eri näkökulmista maankäytön tueksi.

Monimuotoinen kaupunkiluonto on olennainen osa kestävä, elävää ja terveellistä kaupunkiympäristöä.

6.2 Tavoite 2: Kaupunki on suojellut maillaan olevia luontoarvoja ja parantanut heikentyneiden ekosysteemien tilaa.

Hämeenlinnassa on useita luonnon monimuotoisuuskeskittymiä, kuten Aulangon ulkoilualue, Ahveniston harjualue ja Heinisuon arvokkaat suokonaisuudet. Lisäksi Hämeenlinnalle ominaiset, merkittävät kulttuuriympäristöt luovat ainutlaatuisia luontoarvoja.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja vahvistamisen tärkein perusta on luoda luontoalueiden

verkosto, joka koostuu eliöiden elinympäristöiksi soveltuvista, riittävän suurista alueista sekä näiden välisistä siirtymis- tai leviämisyhteyksistä. Nämä ekologiset verkostot ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluita. Maankäytön muutokset johtavat usein luontoalueiden pirstaloitumiseen ja pienentymiseen, jolloin ekologiset verkostot ja sitä kautta luonnon monimuotoisuus heikkenee. Siksi pysyvät luonnonsuojelualueet varmistavat parhaiten luontoarvojen säilymisen. Hämeenlinnan kaupungin tulee tunnistaa erityisen tärkeät ja herkäät alueet sekä puuttuvat yhteydet ekologisen verkoston näkökulmasta ja suojella sekä parantaa ekosysteemien tilaa kokonaisuutena.

Tavoite 2: Kaupunki on suojellut maillaan olevia luontoarvoja ja parantanut heikentyneiden ekosysteemien tilaa.

Toimenpide 2.1: Lisätään suojelualueiden määrää ja pinta-alaa kaupungin omistamilla alueilla.

Toimenpide 2.2: Vahvistetaan ja turvataan luonnon monimuotoisuutta ja ekologisia verkostoja maankäytön suunnittelussa.

Toimenpide 2.3: Turvataan luonnon monimuotoisuudelle tärkeät keto- ja niittyalueet ja kulttuuriympäristöjen luontoarvot Hämeenlinnan omistamilla alueilla.

Toimenpide 2.4: Torjutaan vieraslajeja tehokkaasti ja suunnitelmallisesti.

6.3 Tavoite 3. Hämeenlinnan luonto on entistä monimuotoisempi, erityisesti rakennetussa ympäristössä.

Hämeenlinnan kaupunkiluonto on rikasta, ja Hämeenlinnan kaupunkialueilla elää myös uhanalaista lajistoa. Esimerkiksi puistot ovat tärkeitä elinympäristöjä erittäin uhanalaiselle varpuselle. Kaupungis-

ta löytyy myös elinympäristöjä taantuneille keto- ja niittykasveille. Hämeenlinnan kaupunki omistaa alueita pääasiassa kantakaupungissa ja pitäjien taajamissa. Näin ollen luonnon monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet kannattaa keskittää erityisesti rakennettuun ympäristöön. Määritellyillä toimenpiteillä pystytään parantamaan, vahvistamaan ja turvaamaan luonnon tilaa ja luontoarvoja kaupungin omistamilla maa- ja vesialueilla. Lisäksi kaupungin tulee toiminnallaan tukea ja kannustaa myös yksityisiä maanomistajia luonnon monimuotoisuuden parantamiseen.

Tavoite 3. Hämeenlinnan luonto on entistä monimuotoisempi, erityisesti rakennetussa ympäristössä.

Toimenpide 3.1: Huomioidaan kaupungin toimissa Hämeenlinnalle tyypillisen ja pölyttäjätystävällisen kasvilajiston lisääminen sekä muut luonnon monimuotoisuutta edistävät toimet, kuten uuselympäristöjen hyödyntäminen.

Toimenpide 3.2: Selvitetään arvokkaat lintualueet Hämeenlinnan kaupungin omistamilla mailla ja turvataan niiden säilyminen.

Toimenpide 3.3: Mahdollistetaan kaupungin maiden uusissa vuokrasopimuksissa luonnon monimuotoisuutta tukevien toimien toteuttaminen.

Toimenpide 3.4: Lisätään viheralueille suunnitelmissa ja hoidon käytännöissä systemaattisesti luonnon monimuotoisuutta hyödyttäviä ja lisääviä elementtejä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Toimenpide 3.5: Kehitetään kierrätysmateriaalien käytön prosessia. Suositaan kierrätysmateriaalien käyttöä infra- ja viherrakentamisessa.

Toimenpide 3.6: Selvitetään Hämeenlinnan kaupungin mahdollisuuksia ekologisen kompensaation käyttöön ottoon.

Luonnossa oleskelu lisää ihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä lisää ymmärrystä sen suojelun tärkeydestä. Taajama-alueen läheisyydessä sijaitseva Kahtoilampi on tärkeä virkistysalue lähialueen asukkaille.

6.4 Tavoite 4: Vesien tila on parantunut aktiivisen kehittämistyön ansiosta.

Hämeenlinna tunnetaan laajoista ja monipuolisista vesialueistaan. Hämeenlinnan alueella on 339 yli hehtaarin kokoista järveä ja 58 luokiteltua pohjavesialuetta. Kuusi pohjavesialuetta on luokiteltu lisäksi E-luokkaan, mikä tarkoittaa, että muun lainsäädännön nojalla suojeltu pintavesi- tai maaekosysteemi on riippuvainen kyseisen pohjavesialueen pohjavedestä. Pienvedet ovat puolestaan erityisen herkkiä valuma-alueilta tulevalle kuormitukselle. Valtaosa Etelä-Suomen pienvesistä on joko tuhoutunut tai

menettänyt ominaispiirteensä. Samalla on menetetty tärkeitä elinympäristöjä ja luontoarvoja.

Kaupunki kuuluu useiden vesialueiden osakaskuntiin, ja pystyy maanomistajana sekä maankäytön suunnittelun avulla vaikuttamaan valuma-alueilta tulevaan vesistökuormitukseen. Kaupunkirakenteen toiminnalla pystytään suoraan vaikuttamaan vesien tilan parantamiseen, sekä edistämään laajempaa yhteistyötä ja tutkimusta tavoitteen edistämiseksi. Kaupunki seuraa vesien tilaa vuosittain. Ylläpitämällä pienvesien ja vesistöjen hyvää tilaa vahvistamme kaupungin elinvoimaisuutta ja houkuttelevuutta sekä luomme luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita luontokeitaita.

Tavoite 4: Vesien tila on parantunut aktiivisen kehittämistyön ansiosta.

Toimenpide 4.1: Jätetään riittävän laajat ja leveät suojavyöhykkeet vesien ympärille.

Toimenpide 4.2: Osallistutaan ja selvitetään mahdollisuuksia vesistöjä koskeviin kunnostustoimenpiteisiin.

Toimenpide 4.3: Neuvotaan ja valvotaan työmailta pois johdettujen vesien laatua ja oikeaoppista käsittelyä.

6.5 Tavoite 5: Kiertotalous- ja luontopohjaisia ratkaisuja hyödynnetään ilmastokestävän siniviherrakenteen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Luontokato ja ilmastonmuutos ovat toisiinsa linkittyneitä haasteita, joiden vastaamiseen tarvitaan monialaista yhteistyötä ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja, kuten kiertotalouden mahdollistamia käytäntöjä ja luontopohjaisia ratkaisuja. Jo nyt sekä tulevaisuudessa ilmastonmuutos haastaa Hämeenlinnan rakennettua ympäristöä rakennuksista infrastruktuuriin sekä suunnittelun ja kunnossapidon näkökulmasta. Luontopohjaiset ratkaisut ja hyvinvoiva siniviherrakenne auttavat muuttuviin sääolosuhte-

siin sopeutumisessa: niiden avulla voi hallita esimerkiksi rankkasateiden aiheuttamia tulva- ja hulevesiä. Kiertotalous- ja luontopohjaiset ratkaisut ovat ns. monihyötyratkaisuja, jotka pitkällä aikavälillä vähentävät luonnonvarojen käyttöä, lisäävät luonnon monimuotoisuutta ja asukkaiden viihtyisyyttä, parantavat rakennettua ympäristöä ja säästävät kustannuksissa.

Hämeenlinnalla on merkittävä ja historiallinen puuomaisuus, joka näkyy useiden vanhojen puistojen ja historiallisesti arvokkaan Hämeen linnan alueella. Arvokkaat puistopuut yhdistyvät katujen reunapuihin. Katupuiden todellinen arvo ja merkitys voidaan tunnistaa katupuulinjauksen kautta. Katupuille voidaan laatia rahallinen arvo sosiaalisen merkityksen ja niiden tuottamien ekosysteemipalveluiden kautta esimerkiksi hulevesien hallinnassa ja ilmanlaadun parantamisessa. Katupuiden rooli korostuu etenkin rakennetussa kulttuuriympäristössä. Katupuiden säästäminen vähentää helteiden aiheuttamia kustannuksia esimerkiksi varjostamalla kuumenevaa kaupunkialuetta.

Tavoite 5. Kiertotalous- ja luontopohjaisia ratkaisuja hyödynnetään ilmastokestävän siniviherrakenteen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Toimenpide 5.1: Pyritään käyttämään kaupunkiympäristössä luontopohjaisia hulevesiratkaisuja.

Toimenpide 5.2: Selkeytetään ja vahvistetaan suunnitteluprosesseja siten, että luontoarvot ja kiertotalous tulevat huomioiduiksi.

Toimenpide 5.3: Tarkastellaan viherkertoimen käyttömahdollisuuksia maankäytössä ja rakennusluvissa.

Toimenpide 5.4: Laaditaan kaupungille katupuulinjaus turvaamaan erityisesti Hämeenlinnan kulttuuriympäristöä.

Jättipalsami on tehokkaasti leviävä vieraslaji, joka uhkaa Suomen alkuperäistä kasvillisuutta. Lampaat ovat tehokas keino torjua laajoja jättipalsamikasvustoja.

6.6 Tavoite 6: Tavoitteellinen luonnon monimuotoisuustyö tukee elinvoimaisen ja ekologisesti kestävän Hämeenlinnan kaupungin kehitystä.

Luontokato on yksi aikamme suurimmista haasteista, ja sen ratkaisemisessa jokaisella kaupungilla

on tärkeä rooli. Luonnon monimuotoisuustyötä ei kuitenkaan tehdä vain kaupungin toimesta, vaan on tärkeää mahdollistaa myös kaupunkilaisten, järjestöjen ja yritysten panos luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja parantamiseksi. Näin taataan kaupungin elinvoimaisuus myös jatkossa, tasapainossa luonnon mahdollistamien ekosysteemipalveluiden kanssa. Kaupungin rooli onkin toimia monipuolisen luonnon monimuotoisuustyön mahdollistajana. Lisäksi kaupungin on tärkeää seurata oman toimintansa edistymistä ja olla mukana luontoteemaan liittyvissä verkostoissa.

Tavoite 6. Tavoitteellinen luonnon monimuotoisuustyö tukee elinvoimaisen ja ekologisesti kestävän Hämeenlinnan kaupungin kehitystä.

Toimenpide 6.1: Yhteistyötä kehitetään luontohankkeissa eri sidosryhmien kanssa.

Toimenpide 6.2: LUMO-ohjelman toteutusta seurataan kaupunkirakennelautakunnassa. Valmistelusta vastaa eri yksiköistä koottu valmistelutiimi.

7. Lähteet

Huom. Lähdeluettelo sisältää lähteet myös liitteenä olevan nykytilakuvauksen osalta.

BirdLife Suomi (Leivo ym.). 2022: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA.

BirdLife Suomi & Kanta-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry. Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaat lintualueet.

Bland, L.M., Keith, D.A., Miller, R.M., Murray, N.J. and Rodríguez, J.P. (toim.) 2017: Guidelines for the application of IUCN Red List of Ecosystems Categories and Criteria, Version 1.1. Gland, Sveitsi. IUCN.

Dasgupta, P. 2021: The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. HM Treasury, Lontoo.

Hamberg, L., Lehvävirta, S., Minna, M. L., Rita, H., & Kotze, D. J. 2008: The effects of habitat edges and trampling on understorey vegetation in urban forests in Helsinki, Finland. *Applied Vegetation Science*, 11(1), 83–98.

Haahtela, T. 2019: A biodiversity hypothesis. *Allergy*, 74(8), 1445–1456.

Hammoud, R., Tognin, S., Burgess, L., Bergou, N., Smythe, M., Gibbons, J., ... & Mechelli, A. 2022: Smartphone-based ecological momentary assessment reveals mental health benefits of birdlife. *Scientific reports*, 12(1), 17589.

Heliölä, J., Kuussaari, M., Rytteri, S., Holopainen, S., Korpela, E. L., Paukkunen, J., ... & Pöyry, J. 2022: Pölyttäjien kannankehitys, seuranta ja hyönteispölytyksen taloudellinen arvo Suomessa. PÖLYHYÖTY-hankkeen loppuraportti. Suomen ympäristökeskuksen raportteja, 34, 2022.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Hämeenlinnan kaupunki. 2009: Maankäytön, asutuksen ja liikenteen kehityskuva 2030. https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/hml__seudun_kehityskuva_2030.pdf.

Hämeenlinnan kaupunki. 2023: Ympäristön tilan seuranta vuonna 2023. Viranomaispalvelut, Ympäristönsuojelu.

Hämeenlinnan kaupunki. 2023. Metsäohjelma. <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2023/10/metsaohjelma-2023.pdf>

IPBES. 2019: Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Díaz, S., Settele, J., Brondízio, E.S., Ngo, H. T., Guèze, M., Agard, J., Arneth, A., Balvanera, P., Brauman, K. A., Butchart, S. H. M., Chan, K. M. A., Garibaldi, L. A., Ichii, K., Liu, J., Subramanian, S. M., Midgley, G. F., Miloslavich, P., Molnár, Z., Obura, D., Pfaff, A., Polasky, S., Purvis, A., Razzaque, J., Reyers, B., Roy Chowdhury, R., Shin, Y. J., Visseren-Hamakers, I. J., Willis, K. J., ja Zayas, C. N. (toim.). IPBES secretariat, Bonn. 56 s.

IPCC, 2018: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, ja T. Waterfield (toim.). Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, 616 s.

IUCN. 2012: IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. Second edition. Gland, Sveitsi ja Cambridge, Iso-Britannia.

Jutila Heli 2009: Hämeenlinnan kaupungin huleveist strategia. – Hämeenlinnan ympäristöjulkaisuja 1. 45 s. + 10 liitettä.

JärviWiki, 2025. Järvi-meri Wiki-sivusto. Viitattu 03/2025. <https://www.jarviwiki.fi/wiki/Etusivu>.

Kim, J. B., Kim, S. H., & Bae, D. H. 2023: The impacts of global warming on arid climate and drought features. — *Theoretical and Applied Climatology*, 152(1), 693–708.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.

Kotiaho, J. S., Bäck, J., Herzon, I., Häyrynen, S., Jokimäki, J., Kallio, K. P., ... & Kangas, J. 2023: Suomen luonnon tila ja tulevaisuus-toimenpidekuilun analyysi ja ratkaisuja luontokadon pysäyttämiseksi: Luontopaneelin yhteenveto ja suositukset luontopolitiikan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. — Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 4a / 2023 raportin yhteenveto.

Methorst, J., Bonn, A., Marselle, M., Böhning-Gaese, K., & Rehdanz, K. (2021). Species richness is positively related to mental health—a study for Germany. *Landscape and Urban Planning*, 211, 104084.

Millennium Ecosystem Assessment. (2005). *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. — Island Press, Washington, DC.

Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E. L., & Sorvari, S. 2011: Ihminen ja ympäristö. — Gaudeamus. 462 s.

OECD. 2019: Biodiversity: Finance and the Economic and Business Case for Action. — OECD Publishing, Pariisi. <https://doi.org/10.1787/a3147942-en>.

Paulomäki, H., Aulake, M., Herzon, I., Jokimäki, J., Kallio, K. P., Laine, I., Nieminen, T.M., Oksanen, E., Pappila, M., Silfverberg, O., Sinkkonen, A., Sääksjärvi, I. ja Kotiaho, J. S. 2023: Luonnon monet arvot ja niiden määrittäminen – Hallitustenvälisen luontopaneelin (IPBES) raportin mukautus Suomen kansallisiin olosuhteisiin. — Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1/2023.

Punainen kirja -verkkosivut. <https://punainenkirja.laji.fi/>. Viitattu 10.3.2025.

Saastamoinen, O., Kniivilä, M., Alahuhta, J., Arovuori, K., Kosenius, A. K., Horne, P., ... & Vaara, M. 2014: Yhdistävä luonto: ekosysteemipalvelut Suomessa. — Itä-Suomen yliopisto. Reports and Studies in Forestry and Natural Sciences Number 15. Joensuu.

Suomen Lajitietokeskus. 2024: Lajiesittelyt ja lajihavainnot Hämeenlinnasta. <http://tun.fi/HBF.92906>. Haettu 23.9.2024.

Suomen Metsäkeskus. 2023: Hila-aineisto.

Suomen Metsäkeskus. 2023: Eriyisen tärkeät elinympäristöt (ML 10 § kohteet).

Suomen ympäristökeskus. 2018: Monimuotoisuudelle tärkeät metsäalueet (Zonation).

Suomen ympäristökeskus. 2021. Arviot pienten virtavesien luonnontilan muuttuneisuudesta (PURO-HELMi-hanke).

Suomen ympäristökeskus. 2018: Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet.

Tyrväinen, L., Halonen, J. I., Pasanen, T., Ojala, A., Täubel, M., Kivelä, S., ... & Neuvonen, M. 2024: Luontoympäristön terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen merkitys. — Luonnonvarakeskus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus. 76/2024. 89 s.

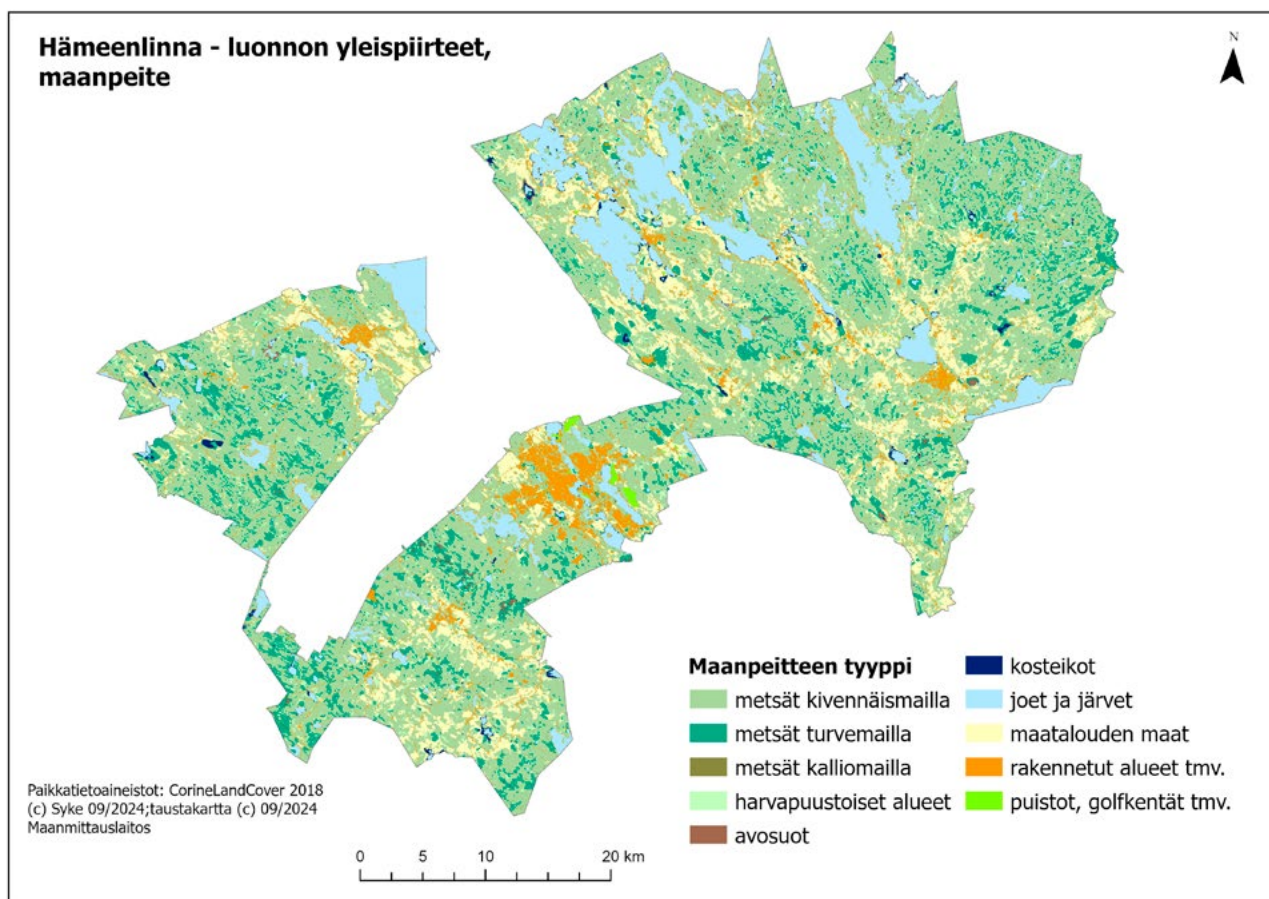
Väre, S. ja Krisp, J. 2005: Ekologinen verkosto ja maankäytön suunnittelu. Suomen ympäristö 780. Ympäristöministeriö, Helsinki. 52 s.

Liite 1. Hämeenlinnan luonto ja sen erityispiirteet

Hämeenlinnan kokonaispinta-ala on 2 032 km², josta n. 82 % on luonnonympäristöksi luettavia metsiä, soita ja vesistöjä. Viljelysmaita Hämeenlinnassa on 248 km², joten luonnon- ja viljely-ympäristöt kattavat n. 94 % kaupungin kokonaisalasta (Taulukko 1. Hämeenlinnan luonnonympäristö. Maanpeiteaineisto CorineLandCover 2018 © 09/2024 Syke, Kuva 4. Hämeenlinnan luonnonympäristön yleispiirteet). Hämeenlinnan luonnonympäristö on monipuolinen ja rikas sekä koko kaupungin mittakaavassa että pienipiirteisemmän luonnon vaihtelevuuden osalta. Hämeenlinna sijaitsee sekä metsä- että suokasvillisuusvyöhykkeiden vaihtumisasi alueella ja lisäksi Hämeenlinnan järvet ja virtavedet ovat ominaispiirteiltään vaihtelevia. Paikallisempaa vaihtelevuutta ja luontotyyppien kirjoa Hämeenlinnan luontoon tuovat mm. kaupungin monin paikoin läpäisevät harjujaksot ja niiden erityiset luontotyypit, metsä- ja viljelysmaiden sekä järvien mosaiikki, pitkä asutushistoria ja lehtokeskukselle ominainen rehevien lehtojen runsaus. Luonnonympäristön monipuolisuuden ja vaihtelevuuden vuoksi Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuuden kokonaisvaltaisella vaalimisella ja luonnon elinvoimaisuuden vahvistamisella voidaankin ajatella olevan erityistä laajemmalle ulottuvaa ja säteilevää merkitystä Kan-

ta-Hämeen ja Järvi-Suomen eteläosan luonnon monimuotoisuuteen.

Hämeenlinnan kaupunki omistaa Hämeenlinnassa maata 75,3 km² eli noin 4 % Hämeenlinnan kokonaispinta-alasta. Näistä alueista kaupungin kokonaan hallitsemia on noin 67 km². Kaupungin maanomistus painottuu Hämeenlinnan keskustaan ja pitäjäkeskuksiin, mutta kaupunki omistaa muutamia laaja-alaisempia kokonaisuuksia keskustojen ulkopuolella, esimerkiksi Jänisjärven ja Teuron seudulla, Iittalan Keihäsjärven seudulla sekä Hauhon keskustan pohjoispuolella. Lisäksi kaupunki omistaa mm. Taruksen ulkoilualueen Padasjoella. Vaikka kaupungin maanomistusosuus on melko pieni, ovat kaupungin omistamat alueet sijoittuneet monin paikoin luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävästi. Kaupunki omistaa luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita alueita esimerkiksi Aulangolla, Ahveniston sekä Hattelmalan alueella. Lisäksi kaupunki omistaa metsäalueita Janakkalan rajan tuntumassa Karanojan ja Valtatie 3:n välillä, joka on ylikunnallisen metsäverkoston kytkeytyneisyyden ja siten metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta merkittävä alue.

Kuva 1. Hämeenlinnan luonnonympäristön yleispiirteet.

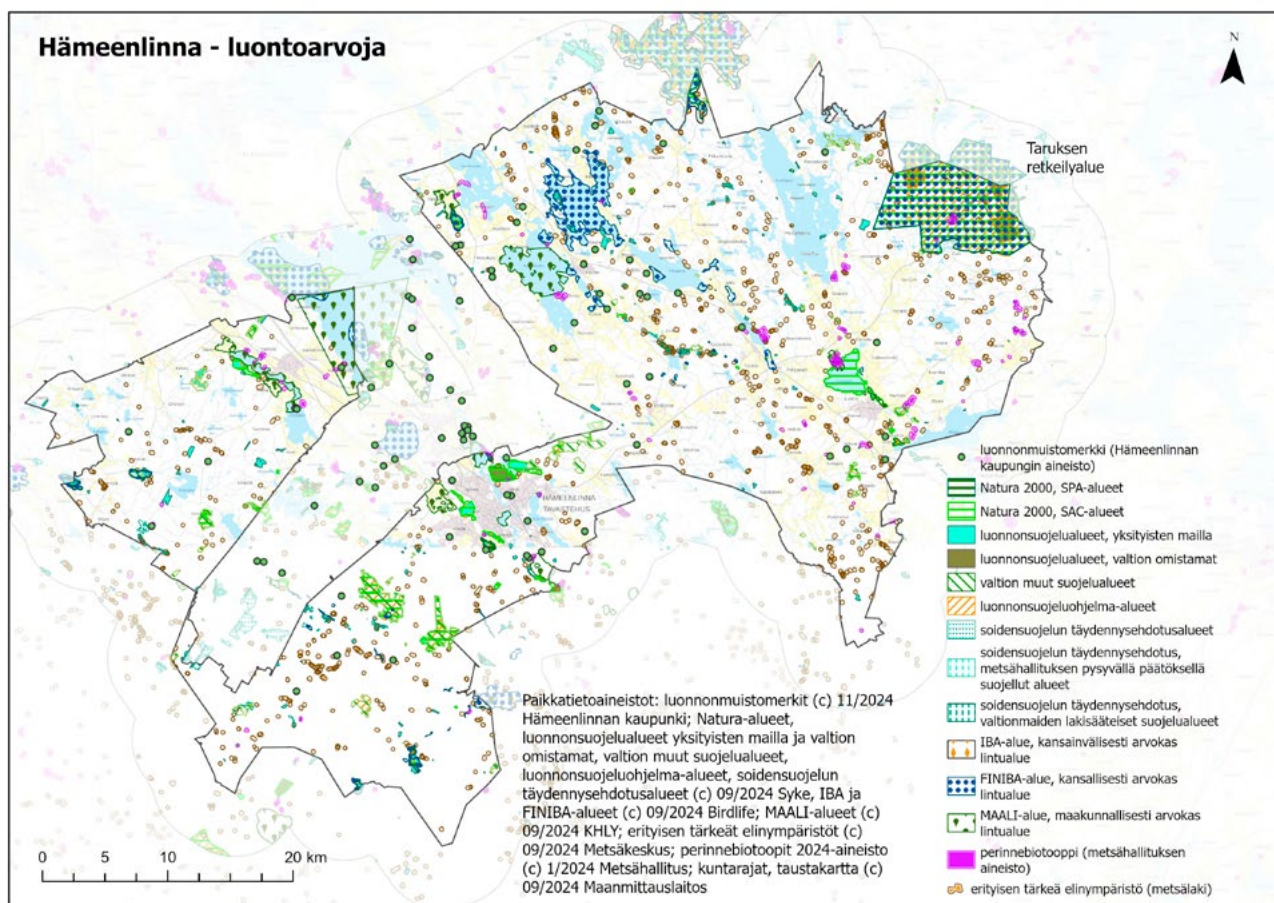
Luontotyyppi (maanpeiteaineisto)	Ala (km ²)	%
Metsät kivennäismailla	1173	70,4
Vesistöt (joet ja järvet)	236	14,2
Puustoiset turvemaat	175	10,5
Harvapuustoiset alueet (latvuspeittävyys alle 10 %)	56	3,4
Kosteikot	12	0,7
Kalliomaat (avokalliot ja metsät kalliomailla)	9	0,5
Avosuot	5	0,3
Yhteensä	1666	100,0

Taulukko 1. Hämeenlinnan luonnonympäristö. Maanpeiteaineisto CorineLandCover 2018 © 09/2024 Syke.

1. Luonnonsuojelualueet ja muut luonnon arvokohteet

Hämeenlinnassa on useita luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita aluekokonaisuuksia, kuten Evon retkeilyalue, Aulangon ulkoilualue, Ahveniston harjualue, Rengon Seitsemänlammin-suo-Korpilamminsuon ja Heinisuon arvokkaat suokokonaisuudet sekä monet linnustolle arvokkaat alueet mm. Kukkiolla, Iso- ja Vähä-Roineella, Hauhonselällä, Vanajavedellä, Vuorentaassa sekä metsälintujen osalta Evolla. Hämeenlinnan pinta-alasta yhteensä noin 1,25 % (2544 ha) on luonnonsuojelualueita. Arvioon on laskettu mukaan yksityisillä mailla (noin 1649 ha) ja valtionmailla sijaitsevat luonnonsuojelualueet (noin 895 ha). Lisäksi Hämeenlinnan alueella on muun muassa useita luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita ja Natura 2000 -alueita

(Taulukko 2 ja Kuva 5. Suojelualueet ja muita luonnon arvokohteita Hämeenlinnan kaupungin alueella.). Taulukon osalta on hyvä ottaa huomioon, että suojelualueiden ja luontoarvokohteiden määrittelyt ovat paikoin päällekkäisiä. Alue voi esimerkiksi olla sekä luonnonsuojelualue, Natura-alue ja luonnonsuojeluohjelma-alue, ja lisäksi perinnebiotooppi tai metsälain erityisen tärkeä elinympäristö. Yksityinen suojelualue voi myös olla määritelty yksityismaiden suojelualueena ja luontotyyppin suojelualueena. Näistä luonnonsuojeluohjelma-alue-merkintä ei poistu, vaikka osa alueesta olisikin myöhemmin määritelty luonnonsuojelualueeksi. Tämän vuoksi kaikki erityyppiset alueet eivät ole suoraan yhteenlaskettavissa pinta-alojen perusteella.

Kuva 2. Suojelualueet ja muita luonnon arvokohteita Hämeenlinnan kaupungin alueella.

Hämeenlinnassa sijaitsevat suojelualueet ja luonnonmuistomerkit

Alue	Määrä (ha tai kpl)
Luonnonsuojelualueet	2 564 ha (2544 ha; pinta-ala, jossa on otettu huomioon alueiden päällekkäiset rajaukset)
Yksityinen suojelualue	1 669 ha (1649 ha; pinta-ala, jossa on otettu huomioon alueiden päällekkäiset rajaukset Hämeenlinnan kaupungin omistamilla mailla erilaisia yksityisiä suojelualueita on 268 ha (pinta-ala, jossa on otettu huomioon alueiden päällekkäiset rajaukset)
Yksityinen suojelualue: erityisesti suojeltavan lajin suojelualue	2 ha; joista kaupungin omistamilla mailla 0,3 ha
Yksityinen suojelualue: luontotyyppin suojelualue	127 ha; joista kaupungin omistamilla mailla 25 ha
Yksityinen suojelualue: yksityismaiden suojelualue	1540 ha; joista kaupungin omistamilla mailla 248 ha
Valtion mailla oleva suojelualue	895 ha
Valtion muut suojelualueet	2 861 ha (2859 ha; sis. päällekkäisyydet poistettu)
Luonnonsuojelualueiksi myöhemmin lailla tai asetuksella perustettavat valtion alueet	2 371 ha
Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnassa olevat alueet, jotka on perustettu suojelutarkoituksiin	490 ha
Natura 2000 -alueet	9538 ha
Vanhojen metsien suojelualueet	335 ha, 6 aluetta
erityisten suojelutoimien alue (SAC-alue)	9 203 ha, 28 aluetta
sekä lintudirektiivin mukainen erityinen suojelualue että erityisten suojelutoimien alue (sekä SPA- että SAC-alue)	193 ha, 2 aluetta
Luonnonsuojeluohjelma-alueet	
Vanhojen metsien suojelualueet	877 ha, 7 aluetta
Harjujen suojeluohjelma	137 ha, 3 aluetta
Lehtojen suojeluohjelma	81 ha, 7 aluetta
Lintuvesien suojeluohjelma	356 ha, 5 aluetta
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	11 811 ha, 5 aluetta
Rantojen suojeluohjelma	5 104 ha, 1 alue
oiden suojeluohjelma	1 264 ha, 11 aluetta
Soidensuojelun täydennysehdotusalueet	369 ha
Soidensuojelun täydennysehdotusalueet	360 ha
Soidensuojelun täydennysehdotusalueet, Metsähallituksen oma päätös	9 ha
Luonnonmuistomerkit	51 kpl

Taulukko 2. Suojelu- ja suojeluohjelma-alueet sekä luonnonmuistomerkit Hämeenlinnan kaupungin alueella.

2. Metsät, suot ja kalliot

2.1 Metsät

Suurin osa, noin 70 prosenttia, Hämeenlinnan luonnonympäristöistä on erilaisia kivennäismaiden metsiä (Kuva 6). Pinta-alaltaan nämä kangas-, harju- ja kalliometsät ja lehdot peittävät n. 1 173 km² Hämeenlinnan pinta-alasta. Lehtoja esiintyy runsaimmin Hämeenlinnan itäosissa Etelä-Hämeen lehtokeskuksen alueella.

Valtaosa metsistä on metsätalouskäytössä, ja niitä voidaan metsien piirteiden perusteella luonnehtia hoidettavan ns. jaksollisen metsänkasvatuksen menetelmin, jolloin metsiköt kehittyvät kookkaan puuston päätehakkuista seuraavan avoimen taimettumisvaiheen jälkeen taimikoiksi, nuoriksi ja edelleen varttuneiksi kasvatusmetsiksi, ja jälleen kiertoajan loppuvaiheen kookkaaksi puustoksi. Nykytilanteessa hieman yli kolmannes metsistä on taimettumisvaiheessa, taimikoita tai nuoria kasvatusmetsiä. Varttuneita ja tätä kookkaampia metsiä on n. 65 % (Taulukko 3). Hämeenlinnan luonnontilaiset tai sen kaltaiset metsät ovat pääosin pienialaisia. Laajimmat luonnontilaiset metsät sijaitsevat Evon retkeilyalueella, joka on Etelä-Suomessa poikkeuksellisen suuri ja erämainen metsäalue. Evolla sijaitsevat myös Kotisten ja Sudenpesänkankaan aarnialueet,

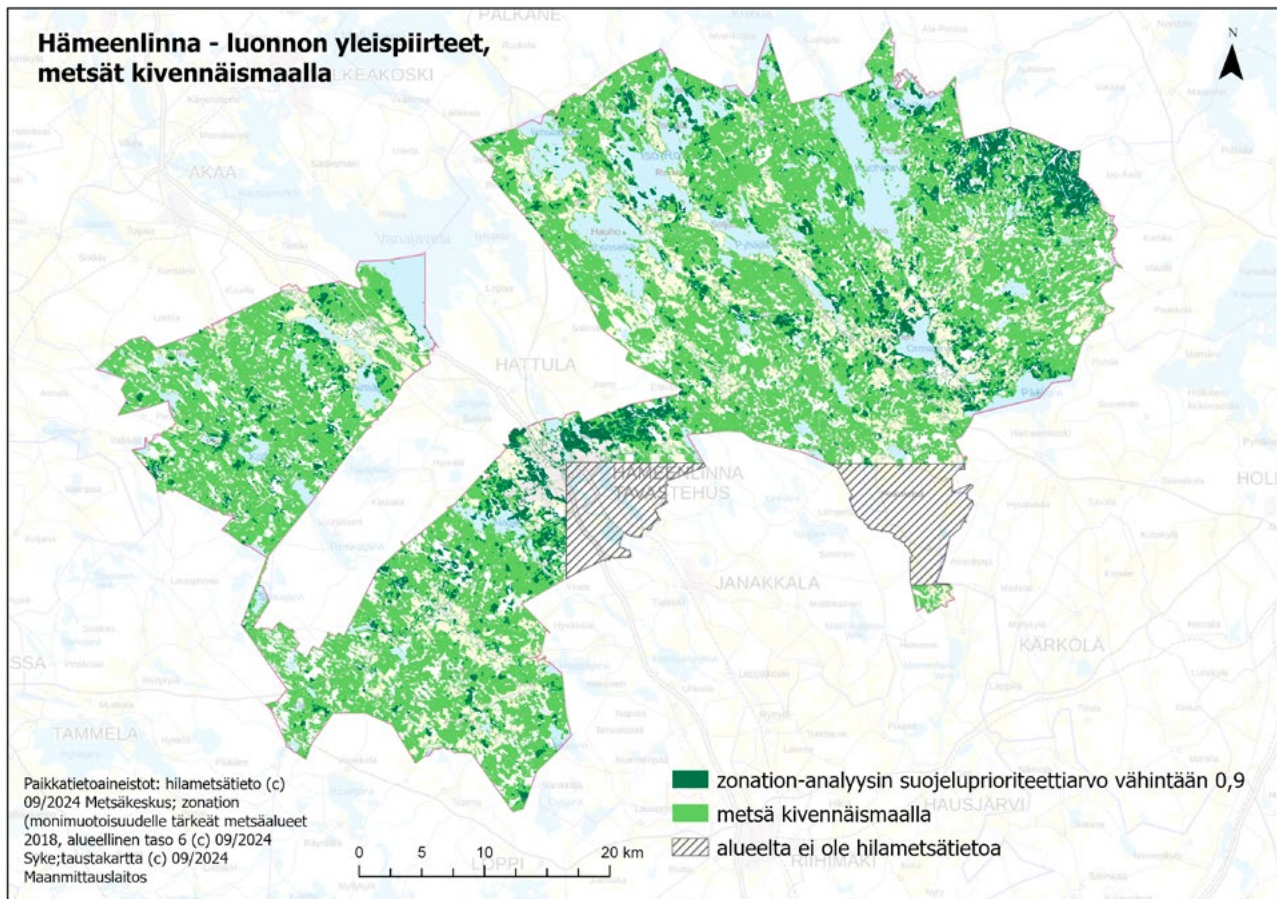
jossa on säilynyt koskematonta metsäluontoa. Evon alueen lisäksi luonnontilaisia tai sen kaltaisia metsiä esiintyy runsaimmin Ahveniston ja Aulangon alueilla Hämeenlinnan keskustan tuntumassa.

Hämeenlinnan kaupunki omistaa kaupungin metsäohjelman (Hämeenlinnan kaupunki 2023) mukaan noin 5 800 hehtaaria metsiä. Näistä 1 200 hehtaaria on käytetyn metsäluokituksen mukaisia lähimetsiä, jotka sijaitsevat pääosin taajama-alueilla. Talouskäytössä olevia metsiä kaupungin omistuksessa on 3 700 hehtaaria. Kaupungin omistamat talousmetsät sijaitsevat pääosin etäämpänä asutuksesta. Hämeenlinnan kaupungin omistamista metsistä noin 600 hehtaaria on käytetyn metsäluokituksen mukaisesti määritetty suojelualueiksi.

Metsäluontotyyppien suurimpia uhkatekijöitä ovat muun muassa lahopuun väheneminen, metsien puulajisuhteiden muutokset ja vanhojen metsien väheneminen metsien uudistamis- ja hoitotoimien seurauksena. Myös ilmastonmuutos vaikuttaa metsiin muuttamalla lajien levinneisyysalueita ja lajien välisiä vuorovaikutussuhteita sekä altistamalla metsät ilmastonmuutoksen myötä muuttuville olosuhteille.

Hämeenlinnan metsien kehitysvaihe metsätaloudessa käytetyllä luokittelulla	Ala (km ²)	%
Avoin, taimettumisvaihe	74	6,07
Pieni taimikko, puiden pituus alle 1,3 m	1	0,08
Varttunut taimikko, puiden pituus 1,3 m – 7 (9) m	128	10,49
Nuori kasvatusmetsikkö	216	17,70
Varttunut kasvatusmetsikkö	560	45,90
Kookkaan puuston metsikkö, joka on metsätalouden näkökulmasta uudistuskypsä	240	19,67
Ylispuustoinen taimikko, jossa taimien joukossa suuria puita	1	0,08
Yhteensä	1220	100

Taulukko 3. Hämeenlinnan metsien kehitysvaiheet perustuen Suomen Metsäkeskuksen hila-aineistoon (09/2024).

Kuva 3. Hämeenlinnan kivennäismailla sijaitsevat metsät. Kartalla on esitetty metsien sijainti hila-aineiston perusteella (Suomen Metsäkeskus 2024) ja metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta suojeluprioriteettiarvoiltaan korkeat metsät Zonation-aineiston perusteella (Suomen ympäristökeskus 2018).

2.2 Suot

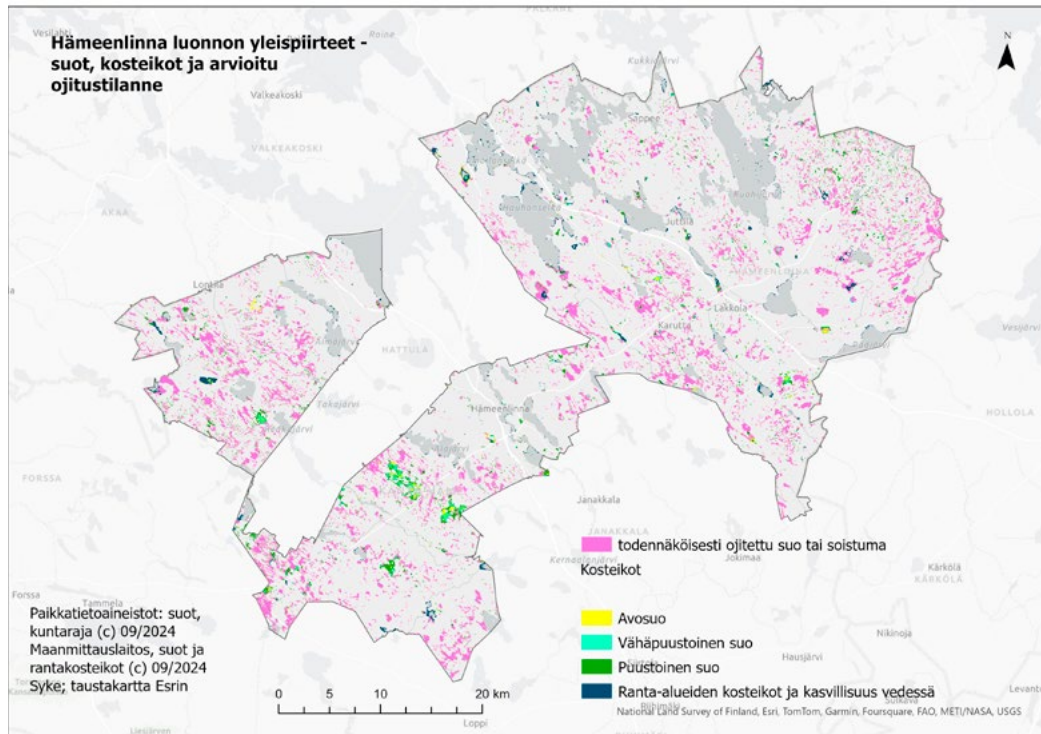
Suoalueita Hämeenlinnassa on yhteensä noin 181 km², ja valtaosa (noin 163 km²) näistä on puustoisia (Taulukko 4, Kuva 7). Hämeenlinnan kaupungin omistamilla mailla suoalueita on yhteensä 581 hehtaaria, joista 183 hehtaaria muiden kuntien alueella.

Hämeenlinnan suoalueista arviolta noin 80 % on ojitettu, ja soiden luonnontila on heikentynyt oji-

tusten vuoksi. Luonnontilaisia ja luonnontilaisen kaltaisia soita on lähinnä suojelualueilla ja laajimmat ojittamattomat suoalueet sijaitsevat Natura 2000 -alueilla. Suoluontotyyppien suurimmasta uhkatekijästä eli uudistusojituksista on pääosin luovuttu, joten nykyisellään suoluontotyyppien suurimpia uhkatekijöitä ovat vanhojen ojien ja niiden kunnostusojitusten aiheuttamat muutokset soiden vesitiloudessa sekä ojittamattomien puustoisten soiden hakkuut.

Tyyppi	Ala (km ²)	%
Avosuo	5,3	2,7
Vähäpuustoinen suo	14,1	7,2
Puustoinen suo	162,9	83,4
Vähäpuustoinen rantakosteikko	0,9	0,5
Puustoinen rantakosteikko	0,0	0,0
Kasvillisuus vedessä	12,2	6,2
Yhteensä	195,4	100,0

Taulukko 4. Hämeenlinnan suo- ja kosteikkoympäristöt Suomen ympäristökeskuksen (2024) suot ja rantakosteikot -aineiston perusteella.

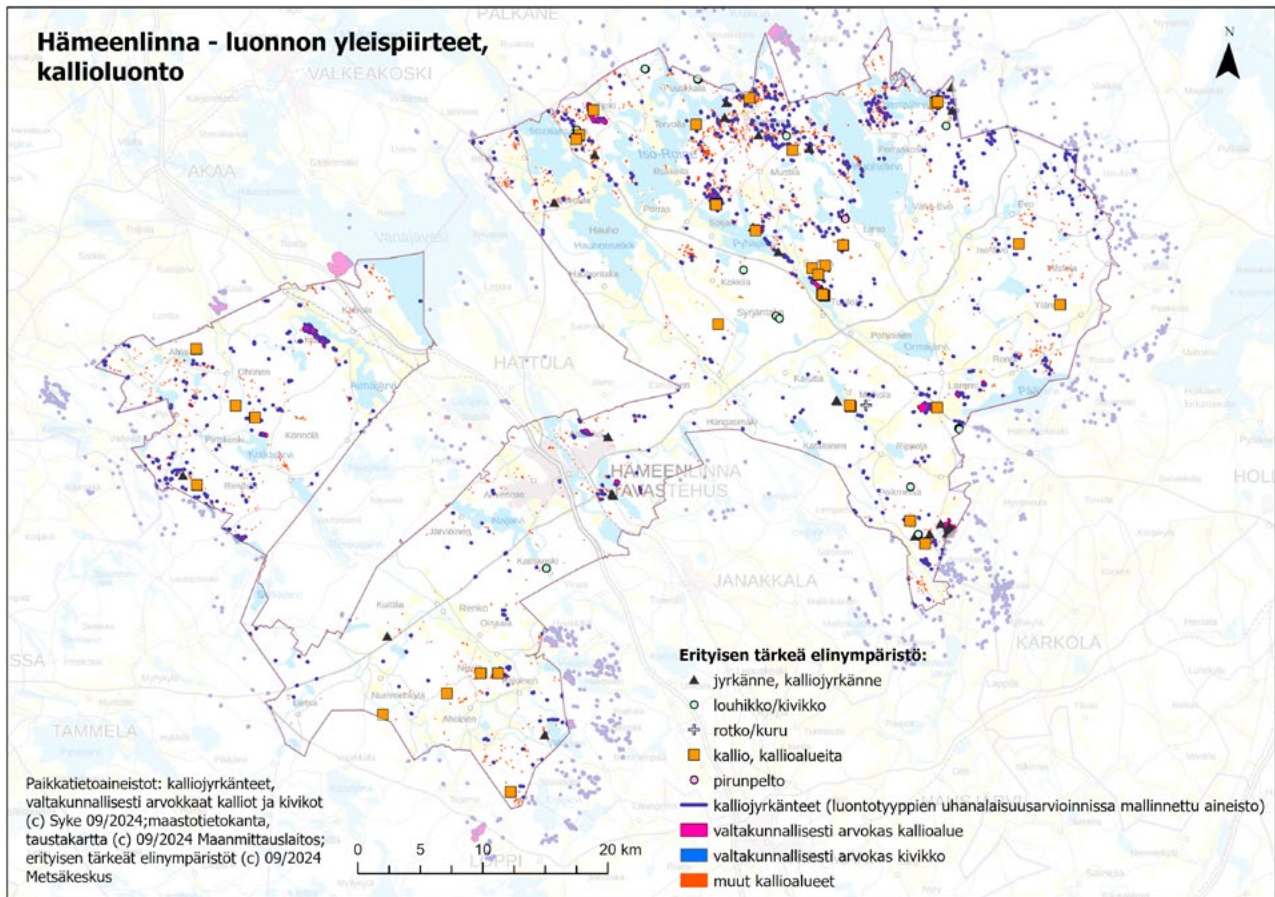

Kuva 4. Hämeenlinnan suo- ja kosteikkoympäristöt sekä soiden ojitustilanne. Paikkatietotarkastelu on toteutettu tarkastelemalla maanmittauslaitoksen kapeiden ja suoraksi paikkatietomenetelmien avulla tulkittujen virtavesiuomien tiheyttä. Suoalueille sijoittuvien ja lähellä toisiaan sijaitsevien suorien uomien on tulkittu kuvaavan suoalueen ojitusta.

2.3 Kalliot

Kalliolla, kivikoissa ja louhikoissa elää niiden pienialaisuudesta huolimatta runsas ja omaleimainen lajisto. Hämeenlinnassa on vähän kallioalueita, mutta kuitenkin yhteensä 21 valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Näistä Kalliomaa-Tulikallion alue litallassa on luokiteltu erittäin arvokkaaksi. Valtakunnallisesti arvokkaiden kallioalueiden lisäksi Hämeenlin-

nassa on kaksi valtakunnallisesti arvokasta kivikkoa ja toista sataa metsälailla suojeltua pienialaista kallioihin tai kivikkoihin liittyvää kohdetta (Kuva 8). Kallioiden, kivikoiden ja louhikoiden luontotyyppisistä valtaosa on luokiteltu säilyviksi. Niiden uhkatekijöitä ovat kuitenkin etenkin jyrkänteiden tyviosien metsien hakkuut, rakentaminen sekä rehevöittävä typpilaskeuma.

Kuva 5. Hämeenlinnan kalliot, kivikot ja louhikot.

3. Järvet, virtavedet ja pienvedet

Hämeenlinnassa on 339 yli hehtaarin kokoista järveä ja 58 luokiteltua pohjavesialuetta. Yli kymmenen hehtaarin kokoisia järviä on n. 140 kpl, joista suurimpia ovat Vanajavesi, Kuohijärvi, Iso-Roine ja Hauhonselkä (Syke 2022). Yhteensä joet ja järvet kattavat noin 14 % kaupungin luonnonympäristöistä. Hämeenlinnan järvistä 42 kuuluu EU:n vesipuitedirektiivissä tarkoitettuihin vesimuodostumiin ja niiden ekologista tilaa arvioidaan direktiivin mukaisesti. Noin kaksi kolmasosaa Hämeenlinnan vesipuitedirektiiviin kuuluvista järvistä on ekologiselta tilaltaan joko hyviä tai erinomaisia (Taulukko 5, Kuva 9). Ekologiselta tilaltaan erinomaisia järviä ovat muun muassa Iso-Roine ja Kuohijärvi. Vaikka Hämeenlinnan järvet ovat pääosin hyvässä kunnossa, on järvien tila paikoin heikentynyt etenkin rehevöitymisen vuoksi. Ekologiselta tilaltaan välttäviä järviä on neljä. Näihin järviin kuuluvat muun muassa Äimäjärvi ja Miemalanselkä–Lepaanvirta.

Hämeenlinnan kaupunki seuraa vuosittain muutamien järvien tilaa ja antaa mittausten perusteella niille käyttökelpoisuusluokan virkistyskäytön kannalta. Esimerkiksi vuonna 2023 tutkitusta seitsemästä järvestä kuusi soveltui virkistyskäyttöön vähintään tyydyttävästi.

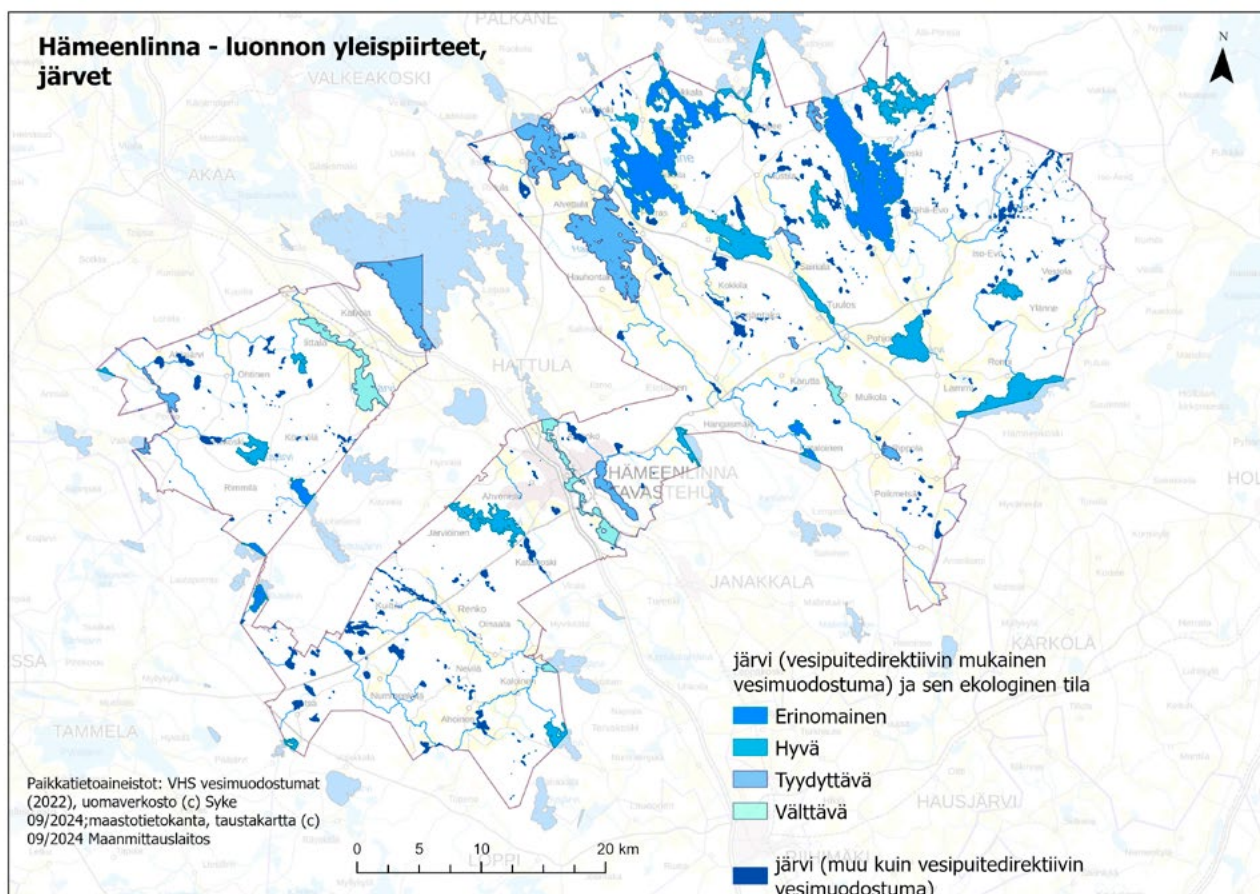
Hämeenlinnassa on monipuolisesti erilaisia järviympäristöjä. Vesipuitedirektiivin järvistä suurin

osa on tyypiltään pieniä ja keskisuuria humusjärviä (yhteensä näitä on 20 kpl). Pieneksi humusjärveksi luetaan esimerkiksi Suolijärvi Tuuloksessa. Hämeenlinnan keskustan länsipuolella sijaitseva Alajärvi puolestaan kuuluu keskikokoisiin humusjärviin, samoin kuin Renkajärvi ja Pääjärvi. Pieniä ja keskisuuria vähähumuksisia järviä on kymmenen kappaletta, ja esimerkiksi Iso-Roine ja Katumajärvi luetaan tällaisiksi järviksi. Pääjärvi on Hämeenlinnan syvin järvi, ja syvimmillään se on n. 87 m (JärviWiki, 2025). Iso-Roine on Pääjärveen tapaan syvä järvi ja sen suurin syvyys on n. 73 m (JärviWiki, 2025). Matalia humusjärviä ja runsashumuksisia järviä on yhteensä kuusi kappaletta, näistä matalia humusjärviä edustaa esimerkiksi Äimäjärvi liittalassa. Muista järvistä Miemalanselkä–Lepaanvirta kuuluu hyvin lyhytviipymäisiin järviin, ja Vanajavesi suuriin humusjärviin. Kukkia on puolestaan suuri ja vähähumuksinen järvi.

Järviluontotyyppien suurimpia uhkatekijöitä ovat muun muassa rehevöityminen, rakentaminen, vesien säännöstely sekä vesien likaantuminen ja kemialliset haittavaikutukset. Ilmastonmuutos voi lisätä järviin kohdistuvaa kuormitusta sekä muuttaa järvisedden lämpötilaa. Myös vieraslajit kuuluvat järviluontotyyppien uhkatekijöihin.

Arvioitujen järvien ekologinen tila	Lukumäärä	%
Erinomainen	8	19
Hyvä	19	45
Tyydyttävä	11	26
Välttävä	4	10
Yhteensä	42	100

Taulukko 5. EU:n vesipuitedirektiivin mukaisten järvien ekologinen tila Hämeenlinnassa.

Kuva 6. Hämeenlinnan järvet ja vesipuitedirektiivin mukaisten järvien ekologinen tila.

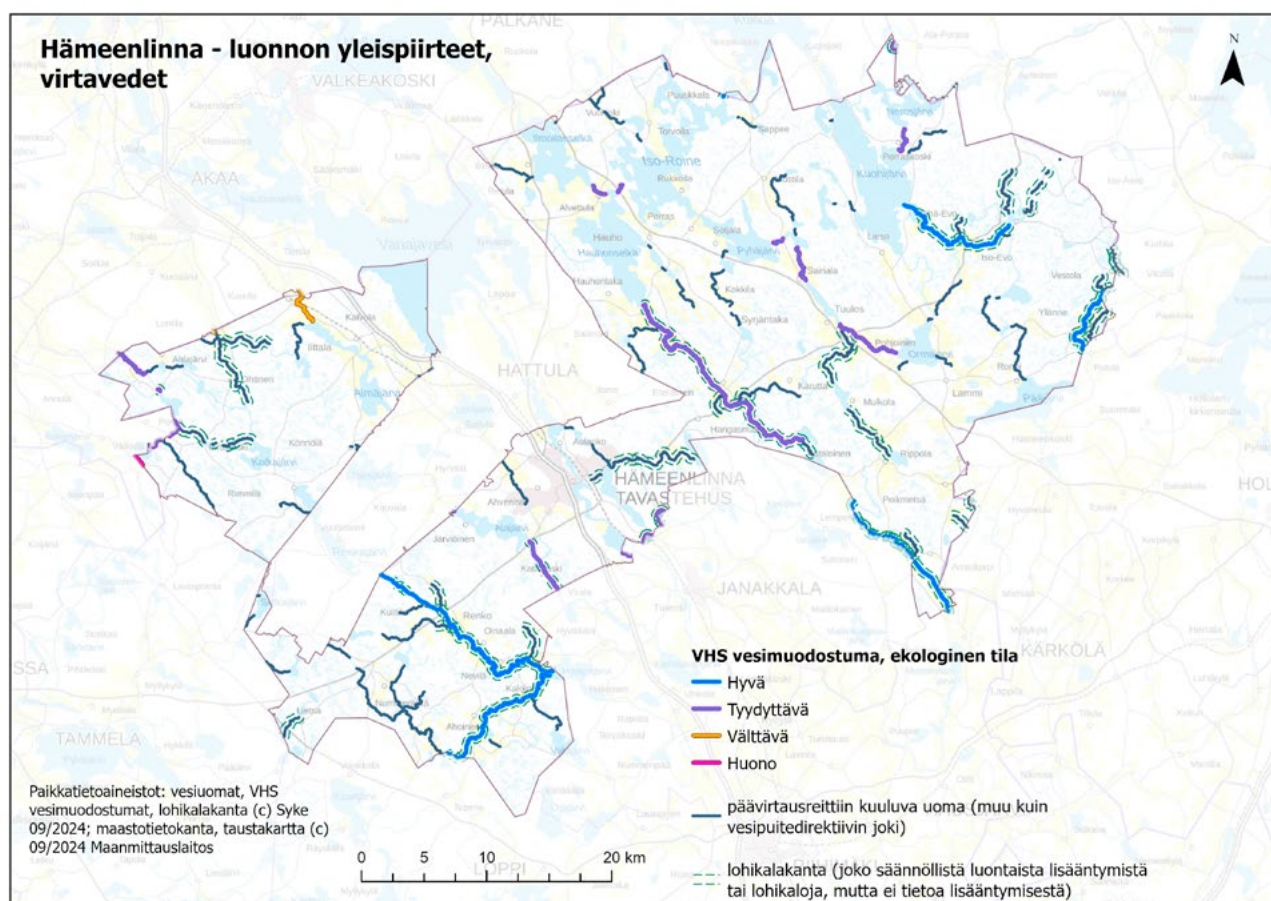
Hämeenlinnassa on 232 km jokia. Vesipuitedirektiivin mukaisia jokia Hämeenlinnassa on 17, joista pääosa (14 jokea n. 124 km) on ekologiselta tilaltaan vähintään tyydyttäviä (Taulukko 6). Jokien tila on paikoin heikentynyt etenkin rehevöitymisen ja vesirakentamisen vuoksi. Lohikalojen vaatimia hapekkaita, puhtaita ja vapaana virtaavia jokiosuuksia on Hämeenlinnassa n. 176 km (Kuva 10). Valtakunnallinen PuroHelmi-aineisto kuvaa ja arvioi jokia pienempien virtavesien, kuten purojen luonnontilaa. Aineiston perusteella valtaosalla Hämeenlinnan puroista luonnontila on heikentynyt, sillä aineiston mukaan ainoastaan 15 %:a puroista on tilaltaan luonnontilaisia tai vain hiukan heikentyneitä (Taulukko 7 ja Kuva 11).

Jokiluontotyyppien suurimpia uhkatekijöitä ovat muun muassa rehevöityminen ja rakentaminen sekä vesien likaantuminen ja kemiallisten muutosten aiheuttamat haittavaikutukset. Ilmastonmuutos voi lisätä jokiin kohdistuvaa kuormitusta. Pienten virtavesien ja muiden pienvesien luontotyyppien suurimpia uhkatekijöitä ovat ojitus, vesien rehevöityminen ja likaantuminen sekä metsien uudistamis- ja hoitotoimet. Ilmastonmuutos voi lisätä sekä jokiin että pienvesiin kohdistuvaa kuormitusta sekä nostaa virtavesien lämpötilaa. Myös vieraslajit kuuluvat kaikenlaisten vesiluontotyyppien uhkatekijöihin.

EU:n vesipuitedirektiivin mukainen vesimuodostuma: joet

Ekologinen tila	Tyyppi	Lukumäärä	Pituus yht. (km)
Hyvä	Keskisuuret kangasmaiden joet	4	55
Hyvä	Pienet kangasmaiden joet	2	15
Tyydyttävä	Keskisuuret kangasmaiden joet	3	19
Tyydyttävä	Keskisuuret savimaiden joet	1	6
Tyydyttävä	Keskisuuret turvemaiden joet	1	25
Tyydyttävä	Pienet turvemaiden joet	1	3
Tyydyttävä	Suuret kangasmaiden joet	2	3
Välttävä	Keskisuuret kangasmaiden joet	2	4
Huono	Keskisuuret kangasmaiden joet	1	1
		yht. 17	yht. 131

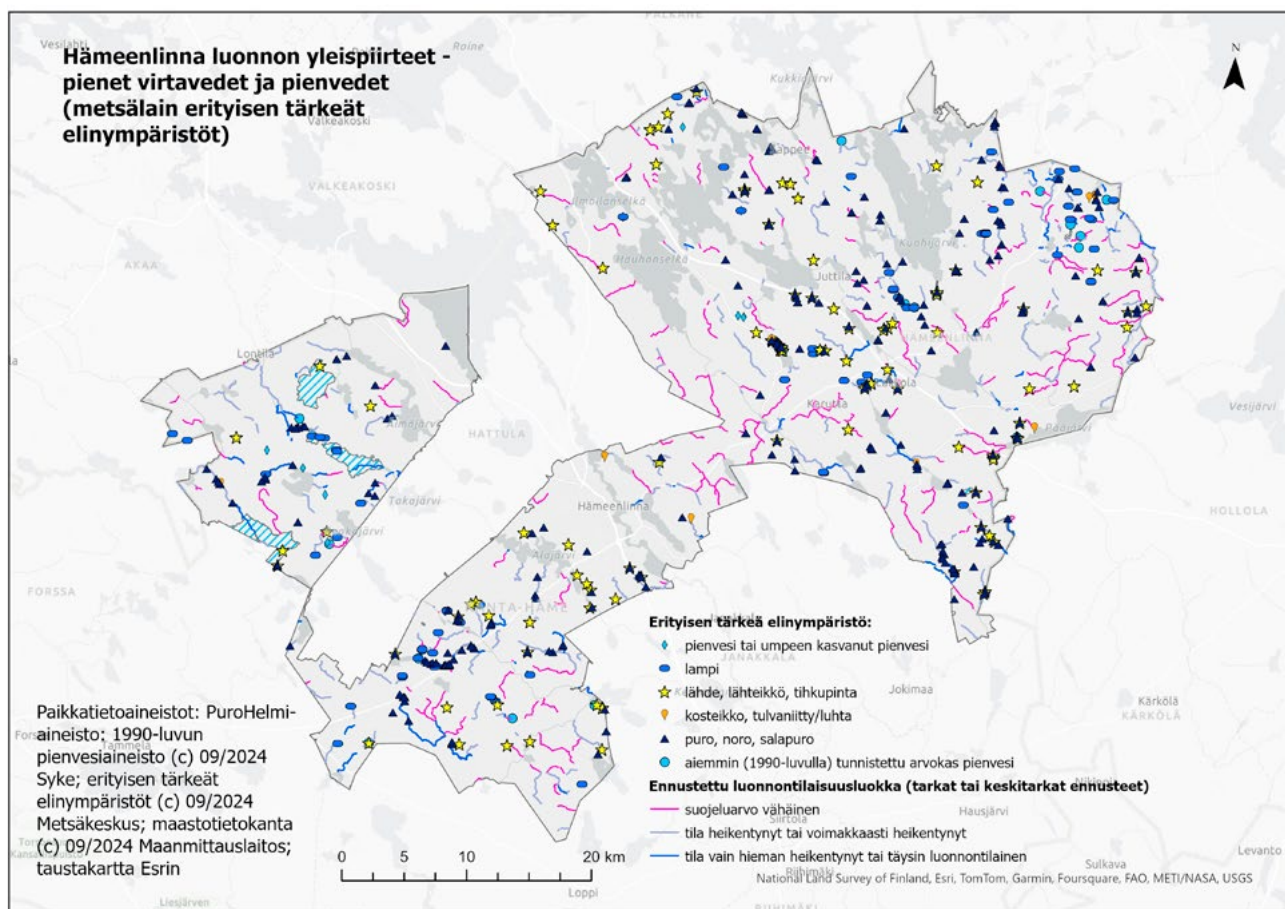
Taulukko 6. EU:n vesipuitedirektiivin (3. suunnittelukausi 2022–2027) mukaisten jokien ekologinen tila Hämeenlinnassa.

Kuva 7. Hämeenlinnan jokien ekologinen tila ja lohikannat.

PuroHelmi-aineiston mukaisten purojen arvioitu luonnontilaisuusluokka	Pituus (km)	Osuus arvioiduista uomista, %
Suojeluarvo vähäinen	286	42
Tila heikentynyt tai voimakkaasti heikentynyt	295	43
Tila vain hieman heikentynyt tai täysin luonnontilainen	101	15
Yhteensä	682	100

Taulukko 7. Hämeenlinnan pienten virtavesien luonnontilaisuus Suomen ympäristökeskuksen PuroHelmi-aineiston perusteella (keskitarkat tai tarkat ennusteet, uoman arvioitu luonnontilaisuusluokka).

Kuva 8. Hämeenlinnan pienet virtavedet ja muut pienvedet.

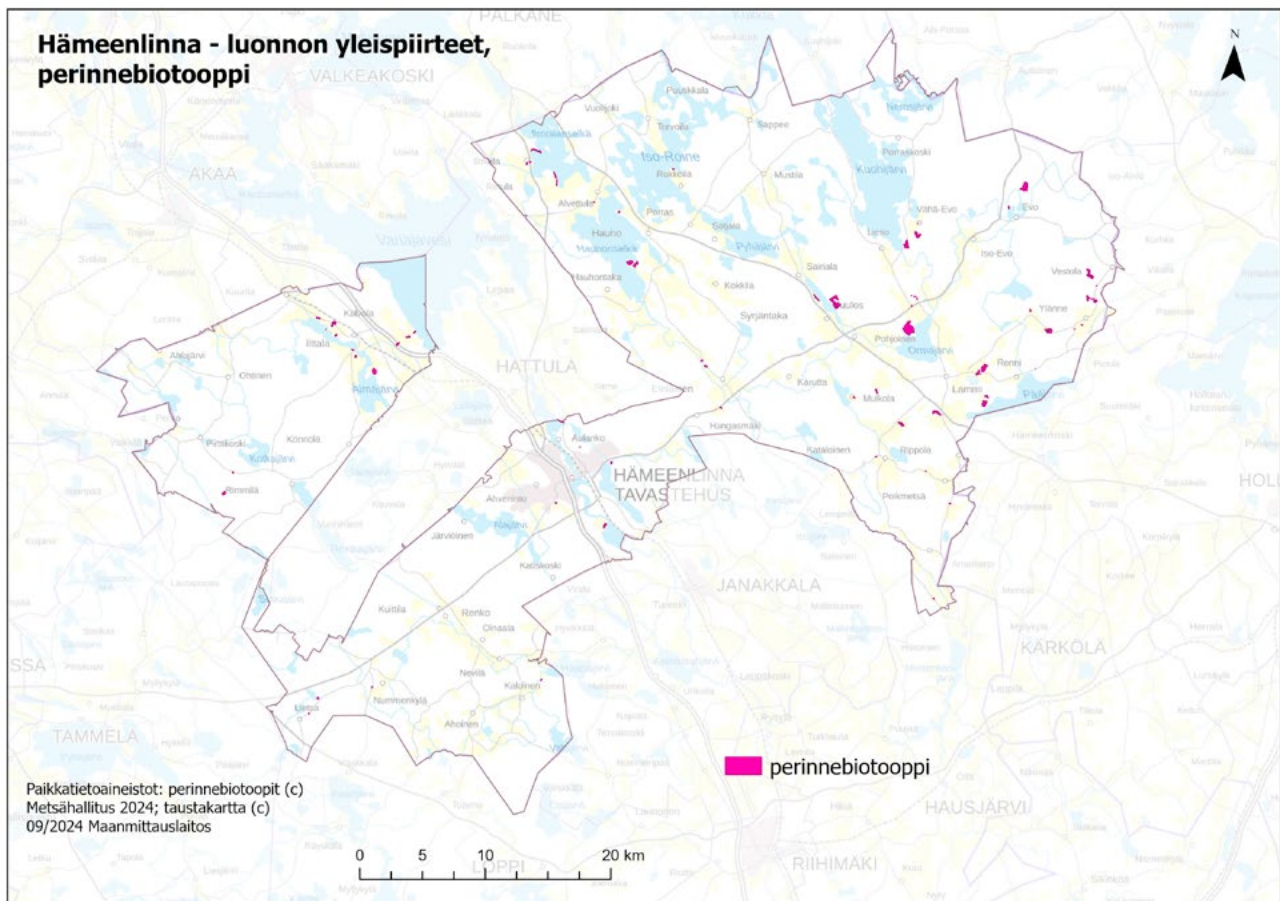
4. Kulttuuriympäristöt

4.1 Perinnebiotoopit

Hämeenlinnan alueella on harjoitettu maataloutta pitkään. Kaupungin pinta-alasta yhteensä noin 300 ha on erilaisia perinteisen maa- ja karjatalouden seurauksena muodostuneita perinnebiotooppeja, kuten niittyjä, ketoja ja hakamaita. Perinnebiotoopit ovat tyypillisesti pienialaisia, ja ne sijaitsevat hajallaan eri puolilla Hämeenlinnan maatalousvaltaisia alueita (Kuva 12). Hämeenlinnan perinnebiotoopeista kaksi (Mustajärven niityt ja Lassilan keto)

on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaiksi. Perinnebiotooppien määrä Hämeenlinnassa on muun Suomen tavoin vähentynyt voimakkaasti maatalouden tehostumisen ja rakennemuutosten myötä.

Kaikki perinnebiotoopit on luokiteltu luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa uhanalaisiksi. Perinnebiotooppien suurimpia uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu ja rehevöityminen hoidon vähentymisen tai loppumisen vuoksi. Myös vieraslajit kuuluvat perinnebiotooppien uhkatekijöihin.

Kuva 9. Hämeenlinnan perinnebiotoopit.

4.2 Kaupunkiluonto

Hämeenlinnassa on ollut kaupunkimaista asutusta jo vuosisatojen ajan. Ihminen on toiminnallaan muokannut luontoa kylä- ja kaupunkikeskustojen alueella sekä asutus- ja palvelukeskuksiin johtavien teiden, rautateiden ja muiden väylien varrella. Ihmisen mukana Hämeenlinnaan on levinnyt uusia lajeja tahallisesti ja tahattomasti niin vilja-, rohto-, koriste- ja rikkakasvien muodossa kuin ravinnoksi käytettyjen karja- ja riistaeläinten muodossa. Erityisesti rautatieliikenteen välityksellä Hämeenlinnaan on kulkeutunut lajistoa kaukaa muualta Suomesta ja esimerkiksi idän suunnasta Venäjältä. Harmio (*Bertero incana*), keltamo (*Chelidonium majus*) ja hullukaali (*Hyoscyamus niger*) ovat esimerkkejä ihmisen mukana aikojen saatossa Hämeenlinnaan kulkeutuneista tulokaskasvilajeista, joita voi löytää ihmisvairailta alueilta vielä nykyäänkin.

Hämeenlinnan alueesta 366 km² (18 % koko kaupungin pinta-alasta) on kaupunkiympäristöä, eli rakennuksia ja puistoja, pihoja, siirtolapuutarhoja, nurmialueita ja liikenneväylien pientareita. Kaupunkiluonto on jossain muodossa jatkuvasti ihmisen hoidon, muokkauksen tai kulutuksen kohteena, ja vain tietyt tämänlaisia olosuhteita sietävät lajit esiintyvät kaupungeissa. Hämeenlinnan kaupunki hoitaa viheralueita viheralueiden hoitoluokituksen mukaisesti. Luokituksessa viheralueet on jaettu yhdeksään eri hoitoluokkaan. Hoitoluokitusta ollaan päivittämässä.

Kaupunkiluonto voi kuitenkin olla rikasta, ja Hämeenlinnan kaupunkialueilla elää myös uhanalaista ja harvalukuista lajistoa. Esimerkiksi puistot ovat tärkeitä elinympäristöjä erittäin uhanalaiselle (EN) varpuselle (*Passer domesticus*) ja ratapenkereet silmäläpidettävälle (NT) kalliopussikoille (*Coleophora squamosella*). Perinnebiotooppien vähettyä kaupungeista voi löytyä korvaavia elinympäristöjä esimerkiksi niitty- ja ketolajistolle. Kaupunkien virkistysmetsissä on usein myös säilynyt monien lajien kannalta tärkeää vanhaa puustoa. Monia Hämeen-

linnan arvokkaita luontokohteita sijoittuu kantakaupunkiin ja sen läheisyyteen (esimerkiksi Ahvenisto ja Aulanko).

Kaupunkiluontotyyppien uhanalaisuutta ei ole arvioitu luontotyyppien uhanalaisuusluokituksessa, mutta yleisellä tasolla kaupungin viheralueiden säilymisen ja laadun kannalta suurimpia uhkia ovat rakentaminen, vieraslajit tai muutokset hoidossa.

4.3 Maatalousympäristöt

Hämeenlinnan seudulla on harjoitettu maanviljelystä vuosisatojen ajan. Nykyään Hämeenlinnan pinta-alasta n. 12 % on maatalousmaita, kuten peltoja ja laitumia. Hämeenlinnan alueella harjoitetaan niin viljanviljelystä, karjataloutta kuin esimerkiksi erikoiskasvien viljelystä.

Monet avoimissa ympäristöissä viihtyvät lajit löytävät elinympäristöjä maatalousympäristöistä ja ne hyötyvät etenkin peltojen reunojen ja ojien kasvillisuudesta. Arvokkaimpia maatalousympäristöjä ovat perinteisen maatalouden seurauksena syntyneet perinnebiotoopit (kappale 9.4.1). Pellot ovat myös tärkeitä muutonaikaisia levähdysalueita useille lintulajeille. Maatalousympäristöt ovat nykyisin tärkeitä elinympäristöjä esimerkiksi monille hyönteissyöjälinnuille, kuten vaarantuneille (VU) haarapääskylle ja pensastaskulle sekä erittäin uhanalaiselle (EN) räystäspääskylle. Hämeenlinnan viljelyalueilta on havaintoja myös Suomessa satunnaisesti pesivästä erittäin uhanalaisesta (EN) viiriaisestä.

Maatalouden tehostumisen myötä monet maatalousympäristöissä viihtyvät lajit ovat taantuneet. Maatalousympäristöissä elävien lajien suurimpia uhkia ovat avointen alueiden sulkeutuminen ja peltomaiden muutokset, kuten salaojitus, viljelytapojen muutokset ja koneiden käyttö. Myös kemialliset haittavaikutukset, kuten ei-toivottujen kasvien, sienten ja hyönteisten torjuntaan käytetyt torjunta-aineet, ovat maatalousympäristöjen lajeille uhka.

5. Huomionarvoinen lajisto Hämeenlinnassa

Hämeenlinnan alueella esiintyy runsaasti huomionarvoista lajistoa. Hämeenlinnassa tavataan tiukasti suojelluista EU:n luontodirektiivin IV-liitteen lajeista esimerkiksi liito-oravaa (*Pteromys volans*), ilvestä (*Lynx lynx*), sauksia (*Lutra lutra*), viitasammakkoa (*Rana arvalis*) ja lampikorentoja (*Leucorrhinia*). Harvinainen viherukonkorento (*Aeshna viridis*), joka esiintyy sahalehteä kasvavissa rehevissä vesissä ja joka kuuluu EU:n luontodirektiivin tiukasti suojeltuihin lajeihin, esiintyy Suomessa muun muassa Etelä-Hämeen alueella ja esiintymiä tunnetaan Hämeenlinnastakin.

Hämeenlinnan seudulla tavataan muitakin uhanalaisia lajeja, joiden levinneisyys on Suomessa painottunut Hämeeseen. Näistä yksi tunnetuimmista on erittäin uhanalainen (EN) ja voimakkaasti taantunut hämeenkylmänkukka (*Pulsatilla patens*), jonka kaikki tunnetut kasvupaikat sijaitsevat Kanta-Hämeessä. Hämeenkylmänkukka suosii kasvupaikkoinaan harjujen valoisia rinteitä sekä harjukankaita. Hämeenlinna on lajin keskeistä levinneisyysaluetta, ja kasvia tavataan harjujaksoilla eri puolilla Hämeenlinnaa, muun muassa Ahvenistonharjulla. Hämeenkylmänkukka on rauhoitettu, erityisesti suojeltava sekä EU:n luontodirektiivin II- ja IV b -liitteissä mainittu laji.

Muita uhanalaisia lajeja, joiden levinneisyys on Suomessa painottunut Hämeenlinnan seudulle, ovat esimerkiksi erittäin uhanalainen (EN) vanakeltto (*Crepis praemorsa*), äärimmäisen uhanalainen (CR) punahärö (*Cucujus cinnaberinus*) ja vaarantuneeksi (VU) luokiteltu kynäjalava (*Ulmus laevis*). Kynäjalavaa esiintyy Hämeenlinnassa runsaasti etenkin Vanajaveden rannalla, jossa se muodostaa erittäin

uhanalaiseksi (EN) luontotyyppiksi luokiteltuja kynäjalavalehtoja. Vanakelttoa puolestaan kasvaa esimerkiksi Ahveniston harjujaksolla. Laji vaatii hämeenkylmänkukan tapaan kasvupaikakseen harjumetsiä, mutta se viihtyy myös harjujen rinteiden tuoreissa ja kuivissa lehdoissa. Toukkana suurten haapojen kuoren alla elävää rauhoitettua ja EU:n luontodirektiivillä suojeltua punahäröä puolestaan esiintyy Suomessa enää vain Hämeenlinnan Evolla ja Kuhmoisissa.

Hämeenlinnan alueelta tunnetaan havaintoja 29 lajista, jotka on luokiteltu koko Suomesta hävinneiksi. Tällaisia lajeja ovat esimerkiksi kaloista monni (*Silurus glanis*), linnuista kultasirkku (*Emberiza aureola*), jäkälistä suomenkultajäkälä (*Caloplaca pleiophora*), putkilokasveista mesikämmekkä (*Herminium monorchis*) ja hyönteisistä keltapipomehiläinen (*Coeioxys aurolimbatus*). Hämeenlinnan alueelta on hävinnyt Suomessa vielä muualla uhanalaisina tai silmälläpidettävänä esiintyvistä lajeista esimerkiksi äärimmäisen uhanalainen (CR) pikkusiniisiipi (*Cupido minimus*), vaarantunut (VU) neidonkenkä (*Calypso bulbosa*) ja silmälläpidettävä (NT) kuukkeli (*Perisoreus infaustus*). Neidonkengän viimeiset havainnot on tehty Hämeenlinnassa 1960–1970-luvuilla, kuukkelin 1990-luvulla ja pikkusiniisiiven vuonna 2007. Syyt lajien häviämiseksi Hämeenlinnassa ovat lajikohtaisia ja usein niitä ei täysin edes tunneta. Pikkusiniisiipi esimerkiksi on todennäköisesti hävinnyt, koska sen elinympäristöt ovat kasvaneet umpeen.

6. Vieraslajit Hämeenlinnassa

Ihmisen mukana tahallisesti tai tahattomasti Suomeen levinneistä vieraslajeista Hämeenlinnassa tavataan ainakin kahtakymmentä EU:n tai kansallisella tasolla haitalliseksi määriteltyä vieraslajia. Tällaisia lajeja Hämeenlinnassa ovat esimerkiksi kasveista komealupiini, jättipalsami, kanadanvesirutto ja isosorsimo, ja eläimistä minkki, espanjansiruetana sekä vuonna 2019 Suomesta havaittu mustapäätana. Vieraslajit uhkaavat alkuperäistä luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi valtaamalla tilaa alkuperäisiltä lajeilta, levittämällä tauteja sekä kilpailemalla alkuperäisten lajien kanssa resursseista, kuten ravinnosta tai pesäpaikoista.

Haitallisiksi luokiteltujen vieraslajien lisäksi Hämeenlinnasta on havaittu esimerkiksi pohjoisamerikkalaista, vesistöissä esiintyvää hyytelösammaleläintä (*Pectinatella magnifica*) sekä Japanista peräisin olevaa japaninruttojuurta (*Petastites japonicus* subsp. *giganteus*). Vieraslajeja esiintyy koko Hämeenlinnan kaupungin alueella sekä vesistöissä että maalla. Erityisesti vieraslajeja tavataan keskusta-alueilla sekä muissa paikoissa, joissa on paljon ihmisvaikutusta, kuten tienpientareilla ja omakotitaloalueilla.

Liite 2. LUMO-ohjelman ohjaus- ja työryhmä

Hämeenlinnan LUMO-ohjelmatyötä on ohjannut kaupungin ohjausryhmä, jonka jäseniä ovat olleet:

• Sari Janhunen	ympäristöjohtaja, viranomaispalvelut
• Hanna Tuominen	ympäristöasiantuntija, ympäristönsuojelu
• Hilja Kurkinen	ilmastokoordinaattori, kaupunkirakennetoimiala
• Katja Ojala	yleiskaavasuunnittelija, maankäytön suunnittelu
• Mona Kalpala	arkkitehti, maankäytön suunnittelu
• Hannes Häkkinen	kaavoituspäällikkö, asemakaavoitus
• Jenni Sabel	yhdyskuntarakenteen suunnittelupäällikkö
• Riitta Kalliokoski	kaupunginpuutarhuri, kunnossapito
• Mika Rantonen	metsätalousinsinööri, luontopalvelut
• Janne Lappalainen	talonrakennuttamispäällikkö, rakennuttamisyksikkö
• Kaarina Aulin	luonnonhoitopäällikkö, luontopalvelut

Ramboll Finland Oy on toiminut Hämeenlinnan konsulttina LUMO-ohjelman tuottamisessa. Rambollin työryhmä on ollut vastuussa ohjelmatyön suunnittelusta, Hämeenlinnan luonnon ja luontotyön tarkasteluista, sidosryhmätyöpajasta ja yksikköhaastatteluista sekä yhdessä Hämeenlinnan kaupungin kanssa ohjelman tekstien tuottamisesta. LUMO-ohjelman työryhmän jäseniä Rambollilta ovat olleet:

• Jani Järvi	projektipäällikkö, luontoasiantuntija, biologi (FM)
• Katri Einola	vuorovaikutuksen, uudistavan ja kestävä kehityksen asiantuntija (TaM - Creative Sustainability)
• Mikko Jalo	luontoasiantuntija, biologi (FM) (08/2024–12/2024)
• Riku Kangasniemi	luontoasiantuntija, biologi (FM) (01/2025 alkaen)
• Mervi Kokkila	metsäasiantuntija ja systeemitarkasteluiden vanhempi asiantuntija, suunnitteluhortonomi, metsänhoitaja (MML)

Liite 3. Kaupungin luontotyö ja tulevaisuuden tarpeet

LUMO-ohjelman valmistelun yhteydessä Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennetoimialalle toteutettiin yksikköhaastattelut, asukas- ja sidosryhmäkysely luonnon monimuotoisuuden edistämisestä sekä sidosryhmätyöpaja yhdistyksille ja organisaatioille. Tarkoituksena oli tunnistaa Hämeenlinnassa käynnissä olevaa luontotyötä ja sitä, millaisia mahdollisia tulevaisuuden tarpeita luontotyön osalta tunnustetaan. Lisäksi LUMO-ohjelmaa on valmisteltu samanaikaisesti sinivihervetköselvityksen kanssa, mikä on mahdollistanut selvityksen tulosten huomioimisen LUMO-ohjelmatyössä.

Kaupunkirakennetoimialan yksiköiden haastattelut

Syksyllä 2024 haastateltiin seuraavat Hämeenlinnan kaupunkirakenteen yksiköt:

- Maaomaisuudenhallinta
- Kaavoitus
- Infran suunnittelu
- Infran rakennuttaminen
- Kunnossapitopalvelut
- Luontopalvelut
- Ympäristönsuojelu
- Rakennusvalvonta
- Omistajuusyksikkö
- Kiinteistöpalveluyksikkö

Haastatteluissa kysyttiin Hämeenlinnan kaupungin ja yksikön nykyisistä luontotyön tavoitteista ja toimenpiteistä. Lisäksi haastattelussa pohdittiin tulevaisuuden mahdollisuuksia luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja turvaamiseksi. Haastatteluiden tuloksia hyödynnettiin LUMO-ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden laadinnassa.

Yksiköiden haastatteluissa tunnistettiin Hämeenlinnan alue uniikkina ja monimuotoisena luonto- ja virkistysarvoiltaan. Yleisellä tasolla Hämeenlinnan luontoa arvostetaan ja sitä pyritään vaalimaan, ja erityisiä alueita tunnustetaan, kuten Vanajaveden laakson ainutlaatuiset kohteet. Kaupungin luontotyö näkyy esimerkiksi metsien hoidossa ja erityisesti vuonna 2023 valmistunut metsäohjelma on osoitus sitoutumisesta luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Metsäohjelma on herättänyt keskustelua luonnonsuojelualueista ja niiden määrästä kaupungin omistamilla alueilla. Sen sijaan rakennuksessa ympäristössä olevaa viherrakennetta ja sen roolia luonnon monimuotoisuudessa ei ole vielä kattavasti tunnistettu ja myös siihen LUMO-ohjelmassa halutaan panostaa.

Yksikköhaastattelujen perusteella Hämeenlinnan kaupungin toiminnassa on jo useita hyviä käytäntöjä luonnon monimuotoisuuteen liittyen. Asukkaita on osallistettu luontotyöhön ja toimintatapoja on otettu käyttöön esimerkiksi viherrakentamiseen

Kuva: Hanna Tuominen

Koralliorakas on hyvä indikaattorilaji, sillä se viihtyy varttuneissa ja runsaslahopuustoisissa metsissä.

ja kunnossapitoon liittyen (niityttäminen, pölyttäjähyönteisiä houkuttelevat monimuotoiset kasvi-istutukset). Myös kaupungin kiertotalouden edistäminen ja siihen liittyvät toimenpiteet, kuten erilaisten maa-ainesten ja materiaalien kierrättäminen tukevat LUMO-työtä. Kaupunki on saanut rahoitusta luonnon monimuotoisuutta edistäviin ja elinympäristöjen tilaa parantaviin hankkeisiin ja tehnyt yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa. Yhteinen LUMO-ohjelma koetaan keskeisenä työkaluna ja ohjurina luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi Hämeenlinnassa.

Luontotiedon jakaminen ja lisääminen koettiin haastatteluissa tärkeänä luonnon monimuotoisuustyön edistäjänä. Kuntaliitoksen myötä luontotieto on ollut hajallaan, ja jatkossa sen toivotaan olevan ajantasaista sekä kaikkien tarvittavien tahojen saatavilla samassa paikassa. Luontotieto tukee myös kaupungin kaavoitusta ja suunnittelua. Erityisesti yleiskaava koettiin tärkeänä työkaluna luontotyössä, sillä sen avulla pystytään ohjaamaan kaupungin maankäyttöä luonnon monimuotoisuutta tukevaksi. Kuitenkin yhteistyötä kaavoituksen ja muiden yksiköiden välillä on kehitettävä, jotta luontotyö voidaan ottaa yhä paremmin huomioon. Luonnonympäristöihin kohdistuu erilaisia paineita, kuten rakentamista, jolloin on tärkeää sovittaa eri intressejä yhteen kattavan tietopohjan ja kestävän suunnittelun keinoin.

Kysely Hämeenlinnan luonnon monimuotoisuuden edistämisestä

Osana LUMO-ohjelman valmistelua toteutettiin asukkaille ja sidosryhmille suunnattu kysely luonnon monimuotoisuudesta ja sen lisäämisestä Hämeenlinnassa. Kyselyn tuloksia on hyödynnetty LUMO-ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden valmistelussa. Kysely toteutettiin verkossa 12.-26.11.2024 ja siihen vastasi 438 henkilöä.

Kyselyssä kartoitettiin Hämeenlinnan kaupungin asukkaiden näkemyksiä luonnon monimuotoisuuden haasteista ja sen turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Vastauksissa nousivat esiin niin paikalliset huolenaiheet kuin yleiset kehitysehdotukset luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi.

Vastaajien mielestä Hämeenlinnan kaupungin tulisi erityisesti kiinnittää huomioita ilmastomuutoksen, luontokadon sekä elinympäristöjen pirstoutumisen

vaikutuksiin luonnon monimuotoisuutta uhkaavina tekijöinä. Vastaajat ehdottivat luonnon monimuotoisuutta suojelevina ja lisäävinä toimenpiteinä etupäässä luontotyyppien suojelua, viheralueiden määrän lisäämistä sekä viheralan käytäntöjen kehittämistä, kuten niittyjen lisäämistä.

Paikkakohtaisesti vastauksissa korostui huoli avohakatuista metsistä, Isosaaren tuulivoiman tuotantoalueen rakentamisesta, Evon maankäyttösuunnitelmista sekä vieraslajikohteista eri puolilla kaupunkia. Lisäksi Ahvenisto, Aulanko, Evo ja Hattelmalanharju korostuivat kysyttäessä Hämeenlinnan merkittäviä kohteista luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Avoimissa vastauksissa painottui viestinnän ja osallistamisen merkitys luonnon monimuotoisuuden lisäämisessä. Viestintä ei kuitenkaan saanut monivalintakysymyksissä korkeita pisteitä monimuotoisuutta lisäävänä toimenpiteenä. Toimenpide-ehdotuksina viestinnän suhteen mainittiin muun muassa asukas- ja pihaopas taloyhtiöille ja omakotitalojen omistajille, yleinen tiedonjako luonnon monimuotoisuudesta, yhteistyöverkostojen luominen ja erilaiset talkoot.

Kuva: Hanna Tuominen

Rupikonna ei ole uhanalainen laji, mutta sen esiintyminen voi kertoa elinympäristön vakauudesta ja veden puhtaudesta.

Kurjenkello kuuluu yleisiin niittylajeihimme. Perinneympäristöihin kuuluvat niityt ovat arvioitu äärimmäisen uhanalaisiksi luontotyypeiksi.

Sidosryhmätyöpaja

Tammikuussa 2025 järjestettiin luonnon monimuotoisuustyöhön keskittyvä työpaja kohdennettuna Hämeenlinnan alueen yhdistyksille ja organisaatioille. Työpaja järjestettiin Hämeenlinnassa ja paikalla oli yhteensä 11 eri sidosryhmäedustajaa (luonnonsuojelu- ja virkistysalueyhdistyksiä, Rengon seudun riistanhoitoyhdistys, ELY-keskus, Linnan kehitys, metsänhoitoyhdistys, Hämeen liitto, Vanajavesikeskus). Lisäksi työpajassa oli kaupungin LUMO-ohjelmatyön ohjausryhmän ja konsultin työryhmän edustajia.

Työpajassa kerättiin näkemyksiä Hämeenlinnassa tarvittaviin luonnon monimuotoisuuden tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, tunnistettiin paikallisia kohteita, joissa on turvattava tai lisättävä luonnon monimuotoisuustoimia sekä tunnistettiin yhteistyömahdollisuuksia teeman edistämiseksi. Tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta erityisesti kaupunkiluontoon liittyvät toimet nousivat eniten esiin. Osallistujat kokivat, että luonnon monimuotoisuutta tulisi lisätä monin eri tavoin niin puistoihin kuin joutomaille. Lisäksi Hämeenlinnan vesistöjen tilan

parantaminen koettiin tärkeäksi. Keskeisenä teemanä työpajan vastauksissa nousi esiin myös osallistaminen ja yhteistyö kaupungin luonnon monimuotoisuustyötä tukevana tekijänä. Kaupungin rooli voisi tällöin olla luontotyön edunvalvoja ja koordinaattori, joka toimii eri tahojen yhteentuojana ja luontotyön mahdollistajana niin asukkaille, yrityksille, yhdistyksille, tutkimusyhteistyölle kuin muille keskeisille toimijoille. Myös kaupungin tiedonjako muiden sidosryhmien suuntaan esimerkiksi ennallistettavista alueista ja vieraslajitalkoita kaipaavista paikoista tukisi yhteistyötä.

Työpajan karttatehtävässä sai merkitä alueita, joissa luonnon monimuotoisuutta on turvattava tai lisättävä. Erityisenä huolenaiheena nousi esille Hämeenlinnaan suunnitellut aurinko- ja tuulivoimahankkeet ja niiden vaikutus luontoon. Myös luontoalueiden pirstaloituminen mietitytti osallistujia. Kaupungin omistamat pellot ja muut alueet koettiin erittäin potentiaalisina luonnon monimuotoisuutta edistävinä alueina, joita voisi kehittää perinnebiotooppeina, luoda suojavyöhykkeitä ja joille voisi lisätä pölyttäjille houkuttelevia sekä maan rakennetta parantavia kasveja.

Liite 4. Luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen keskeisesti liittyvät kansalliset ja EU-tason lait ja asetukset

Kansalliset lait

Suomen perustuslaki

Perustuslain 20. §:n mukaan ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”

Kuntalaki

Kuntalain 1. §:n mukaan kuntien on järjestettävä asukkailleen palvelut ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Luonnonsuojelulain 11. §:ssä säädetään kuntien tehtäväksi luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen kunnan alueella. Lisäksi luonnonsuojelulailla säädetään muun muassa eliölajien ja luontotyyppien suojelusta, luonnonsuojelualueiden ja luonnonmuistomerkkien perustamisesta sekä luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemisesta.

Uudistettu luonnonsuojelulaki astui voimaan kesäkuussa 2023. Keskeisiä muutoksia lakiin olivat muun muassa uudet suojellut ja tiukasti suojellut luontotyytit sekä sääntely vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta.

Alueidenkäyttölaki ja rakentamislaki

Lain mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä. Lain mukaan kaavojen on perustuttava merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

Lain mukaan kiinteistön omistajan tai haltijan on huolehdittava kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvien haitallisten vieraslajien hävittämiseksi tai leviämisen rajoittamiseksi, jos niiden esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle.

EU-tason direktiivit ja asetukset

Luontodirektiivi

EU:n luontodirektiivin tavoitteena on suojella EU:n alueen luonnonvaraista eläimistöä, kasvistoa ja luontotyypppejä. Sen tavoitteena on saavuttaa ja säilyttää tiettyjen lajien ja luontotyyppien suojelun taso suotuisana. Direktiivillä muun muassa kielletään tiettyjen eläinten tahallinen tappaminen. Osalle lajeista on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita Natura 2000 -verkostossa. Lisäksi direktiivin IV-liitteen lajien, kuten liito-oravan ja viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Luontodirektiivi on Suomessa pantu toimeen luonnonsuojelulailla.

Lintudirektiivi

Lintudirektiivi koskee Euroopan luonnonvaraisia lintuja. Sen tavoitteena on säilyttää eurooppalaisia lintukantoja. Direktiivillä muun muassa kielletään tiettyjen lintujen tahallinen tappaminen ja häiritseminen erityisesti pesinnän aikana. Osalle lajeista on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita Natura 2000 -verkostossa. Luontodirektiivi on Suomessa pantu toimeen luonnonsuojelulailla.

Vesipuitedirektiivi

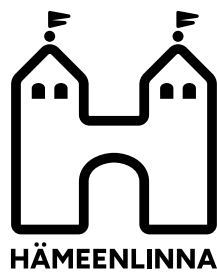
Vesipuitedirektiivi yhtenäistää vesiensuojelua EU:n jäsenvaltioissa. Direktiivin tavoitteena on turvata ja saavuttaa pinta- ja pohjavesien vähintään hyvä tila. Suomessa direktiivi on pantu täytäntöön vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla. Laki velvoittaa, että kullekin vesienhoitoalueelle laaditaan aluetta koordinoivan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskuksen) johdolla vesienhoitosuunnitelma.

Ennallistamisasetus

Ennallistamisasetuksen tavoitteena on parantaa luonnon tilaa laajasti eri ympäristöissä sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Asetus tuo sitovia tavoitteita ja velvoitteita luonnon tilan parantamiseksi eri elinympäristöissä.

Toimenpiteiden on tarkoitus kattaa vähintään 20 % EU:n maa- ja merialueista vuoteen 2030 mennessä, ja vuoteen 2050 mennessä kaikki ennallistamisen tarpeessa olevat ekosysteemit. Kaupunkiympäristöjen osalta asetuksen keskeistä sisältöä ovat viheralueisiin ja latvuspeittävyys liittyvät tavoitteet.

Ennallistamisasetuksen toimeenpanoa varten ollaan laatimassa kansallista ennallistamissuunnitelmaa, jonka on määrä valmistua vuonna 2026.

Hämeenlinnan kaupunki
Wetterhoffinkatu 2
13101 Hämeenlinna
www.hameenlinna.fi